

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 16, Sayı: 1 Sayfa: 305-335, ELAZIĞ-2006

KRİMİNOLOJİDE YENİ YÖNELİMLER: BÜTÜNLEŞİK (INTEGRATED) SUÇ KURAMLARI – II

New Directions in Criminology: Integrated Crime Theories

Zahir KIZMAZ

Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ELAZIĞ.

zkizmaz@firat.edu.tr

ÖZET

Kriminolojide, suç ve suçluluğun nedenlerini açıklama çerçevesinde teori inşa etme girişimleri günümüzde de devam etmektedir. Teori inşa etme, bazen yeni bir perspektif geliştirme, bazen de daha önceden geliştirilmiş bazı kuramların veya o kuramlara ilişkin kavramların/varsayımların bir araya getirilmesi ile oluşturulan yeni modeller şeklindedir. Bu çalışmada, birden fazla suç teorilerinin bir araya getirilmesi ile oluşan ve bütünlük suç kuramları olarak nitelendirilen kuramlar ele alınacaktır. Bütünlük suç kuramlarının, birden fazla suçluluk değişkenlerini ve kuramlarını bir araya getirdiği için suç olgusunu daha kapsamlı çözümledikleri belirtilmektedir. Bu makalede, gelişmiş batı ülkelerinde giderek popülerliği artan ve ülkemizde bu alanda pek fazla bir çalışmaya rastlanılmayan bütünlük suç kuramları ele alınıp irdelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bütünlük suç kuramları, benliğin aşağılanması kuramı, suçun yapısal marksist teorisi, bio-sosyal suç kuramı, sosyal ağ kuramı, sapkın yerler teorisi, suçun güç kontrolü teorisi, etkileşimsel kuram, sosyal gelişimsel model.

ABSTRACT

The attempts for building new theories in criminology to explain the reasons for crime and criminology continue today. These new attempts sometimes occur as developing new perspectives and sometimes occur as new models using the old theories or reformation of the concepts/assumptions used in these old theories. In this study the theories, which are formed by gathering various crime theories and called as integrated crime theories, will be evaluated. It is pointed out that the integrated crime theories can solve the crimes more comprehensively as they include many theories at once. The integrated crime theories, which has been very popular but still has not been taken into much consideration in our country, will be evaluated detailly in this article

Key Words: Integrated theories of crime, self-derogation theory, structural marksist theory of delinquency, bio-social crime theory, social network theory, deviant places theory, power-control theory, interactional theory, social developmental model.

I. GİRİŞ

Hay (2001), günümüzdeki kriminolojik teorilerinin durumunu tanımlayabilecek en iyi kavramın “dinamizm” olduğunu belirtmektedir. Ona göre, son 20 yılda suç teorilerinin sayısında beklenmeyen bir artış gerçekleşmiştir. Bernard ve Snipes (1996) sadece 1985 ile 1994 yılları arasında geliştirilen suç teorilerinin sayısının 16 olduğunu belirtmektedirler. Hay’e göre, Bernard ve Snipes’in atladıkları veya görmezlikten geldikleri teoriler ile 1994 yılından bu yana geliştirilen kuramların da bu rakama dahil edilmesi durumunda, kuram sayısı en az 25’i bulmaktadır (Hay, 2001:132).

Suç ve suçluluğun yeniden açıklanmasına yönelik formüle edilen bu kuramsal inşaların, çok sayıda farklı kuramlardan kökenlendikleri ileri sürülmektedir. Bu yeni kuramlar; marksist (Colvin ve Pauly 1983; Currie 1997), neo-klasik (Cornish ve Clarke 1986; Gottfredson ve Hirschi 1990; Wilson ve Herrnstein 1985), feminist (Messerschmidt 1993), sembolik etkileşimsel (Matsueda 1992), makro-evrimci (Messner ve Rosenfeld 1994), gelişimsel yaşam istikameti (Moffitt 1993; Sampson ve Laub 1993), bio-sosyal (Cohen ve Machalek 1988; Moffitt 1993) ve yeniden bütünleştirici (Braithwaite 1989; Cullen 1994; Title 1995; Thornberry 1987; Vila 1994) gibi çok farklı yönelimleri temsil etmektedir (Hay, 2001:132).

Geleneksel suç kuramlarının (gerilim, kontrol, öğrenme, etiketleme v.b) suçlu açıklama potansiyellerinin sınırlı olduğu belirtilmektedir. Elliott (1985), kriminolojide baskın bir nitelik sergileyen; sosyal kontrol, sosyal öğrenme ve gerilim kuramlarının, suç ve suçlulukla ilintili değişkenlerin en çok % 20’sini açıklayabildiğini ileri sürmektedir (Hay, 2001:133).

Aslında, suç olgusunu tümleşik kuramlar vasıtasıyla açıklama çabaları yeni değildir (Bkz. Siegel, 1989: 208; Barak, 1998: 187). Ancak, son zamanlarda bu kuramlara olan ilginin artması veya bütünleşik suç modellerini inşa etme çabalarının yoğunluk kazanması gibi gelişmeler, bu kuramlara olan yönelimi yeniden arttırmıştır. Suç araştırmalarında, bütünleşik kuramlarının öneminin artması veya suçluluğu çözümlemede bu kuramların daha başarılı oldukları iddiası, bütünleşik suç kuramları üzerine kapsamlı bir araştırmanın yapılmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle bu kuramlar ile ilgili olarak ülkemizde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamış olması ve bu kuramların suç olgusunu daha bütüncül bir çerçevede analiz edebilme potansiyeline sahip oldukları yönündeki iddiaların varlığı, bu araştırmanın yapılmasının önemli gerekçelerini oluşturmaktadır. Ancak bu araştırma, konu ile ilgili olarak daha önceden kaleme alınan bir araştırmanın ikinci bölümü niteliğindedir. Çalışmanın birinci bölümünde, daha çok son dönem teorileri irdelenmişti. Burada da, önceki çalışmaya dahil edilmeyen -dolayısıyla tümüyle farklı

olan- ilk bütünleşik suç kuramları niteliğini taşıyan kuramlar ele alınacaktır.

2. BÜTÜNLEŞİK SUÇ KURAMLARI

2.1 Kaplan: Benliğin Aşağılanması Teorisi

Benliğin aşağılanması (self-derogation) kuramı, Kaplan (1975) tarafından formüle edilmiştir. Kaplan'ın geliştirdiği kuram; sosyal öğrenme, sosyal kontrol, gerilim, sembolik etkileşim ve etiketleme kuramlarının bir bileşimi niteliğini taşımaktadır. O, sosyal öğrenme kuramından sapkın akran etkilerini, kontrol teorisinden aile ve okul değişkenlerini, gerilim kuramından geleneksel beklentilere ulaşmada yaşanan başarısızlık ve sembolik etkileşim ile etiketleme kuramından da benlik kavramını, bir model çatısı altında birleştirmeye/uzlaştırmaya çalışmıştır. Bu kurama göre, bazı ergenlerin suç işlemeye ve uyuşturucu kullanmaya yönelmelerinin temelinde; düşük öz güven (low self esteem) veya benliğin aşağılanması (self-derogation) faktörü yatmaktadır. Kaplan, benlik yapısının kendine özgüven/öz saygı ekseninde gelişmiş olmasının, negatif bir benlik yapısını/algısını azalttığını ileri sürmektedir. Diğer bir deyişle, benliğin öz saygı (self-esteem) ekseninde kurgulanmış olması, benliğin pozitif yönde gelişmesini sağlayacaktır. Kaplan, benlik biçimlerinin oluşumunu açıklarken, geleneksel gruplar içerisinde yaşanan deneyim biçimlerine ve bu deneyimlerin bireylerin beklentilerini ne düzeyde karşıladığı konusuna dikkat çekmektedir. Çünkü, bu pratikler ve onların implikasyonları, bireylerin benlik oluşumunda oldukça önemlidir. Bu çerçevede, söz konusu grup içerisinde deneyimlenen yaşam pratikleri ve bu pratiklere olan uyumun varlığı, bireylerin olumlu benlik kavramını yaratmada etkili olduğu belirtilmektedir (Barak, 1998:205; Akers, 1999:216).

Benliğin aşağılanması kuramına göre; ergenlerin geleneksel standartlara olan uyumlarının yetersizliği, aile, okul ve akran gruplarında gerçekleşen etkileşim biçiminin benliği aşağılayıcı veya rencide edici bir nitelikte gelişmesi, grupsal ve toplumsal denetim mekanizmasının bireyler üzerindeki etkisini zayıflatacaktır. Sosyal denetimin zayıflaması ise, ergenlerin sapkın ve suç davranışına eğilimli hale gelmelerinde etkili olan konformist yapının çözülmesine yol açacaktır (Akers, 1999:216; Barak, 1998:205; Shoemaker, 1990:180).

Benliğin aşağılanması kuramının; benlik açısından aşağılanmanın, bireylerin sapkın gruplara katılma olasılığını arttırdığını varsayması da kuramın önemli bir niteliğini oluşturmaktadır. Bu kurama göre, bireylerin sapkın gruplarla olan ilişkilerinin devam etmesi ve bu grupta bulunan bireyler ile birlikte suç işlemleri, aynı şekilde onların benlik oluşturma süreci ile alakalı bir durumdur. Çünkü sapkın gruplar, ergenlerin özgüven

ekseninde yeni bir benlik oluşturma süreçlerinde temel bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede ergenlerin sapkın gruplar içerisinde yer alma isteklerinin veya onlara katılma nedenlerinin temel bir amacı, aile ve okul ortamlarında geleneksel beklentilere ulaşma konusunda yaşadıkları başarısızlıkların, gerilimlerin ve bunun yarattığı aşağılanma duygusunun giderilmesi yönündeki beklenti oluşturmaktadır (Akers, 1999:217).

Bu kuram özetle, bireylerin toplum ve grup içerisinde yaşadıkları başarısızlıkların ve gerilimlerin, onların benlik yapılarında olumsuz sonuçlar/etkiler yarattığını varsaymaktadır. Bu olumsuzlukların bireylerdeki yansıması, “benliksel düzlemde bir aşağılanma” şeklinde gerçekleşmektedir. Benliğin aşağılanması ise, bireyin geleneksel kurumlara olan bağlılığının zayıflamasına neden olacaktır. Bu çerçevede, kendilerine olan güvenlerini ve saygılarını kaybeden ergenler, yeniden güven veya benlik inşası için suçlu akran gruplarına yönelmektedirler. Suç işleyen akran gruplarıyla olan bu temas ve ilişki, bireylerin suç işlemelerinde önemli bir faktör olarak etkili olmaktadır. Görüldüğü gibi benliğin aşağılanması kuramı, toplumsal bağlılıkları veya bağlılıksal zayıflıkları, benlik üzerinden tartışmaktadır. Diğer bir deyişle, denetilmeye rıza göstermek veya denetimden kaçmak, benliğe ilişkin bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Kaplan ve meslektaşları yaptıkları araştırmalarda, kuramlarını destekleyen bazı bulguları saptadıklarını belirtmektedirler. Ancak, bu kuramın merkezi konumunda yer alan “benlik olgusunu” ölçmeye yönelik olarak geliştirilen benlik- tutum ölçümleri ile suçluluk arasındaki ilişkinin tespit edilmesinin, oldukça güç olduğu belirtilmektedir (Akers,1999: 217).

Kaplan’ın, bireylerin; toplum, aile veya gruplar içerisindeki konumları ile onların benlik oluşumları arasında bir ilişki kurması ve bu gruplarda yaşanan olumsuzlukların, gerilimlerin bireylerin benlik süreçleri üzerindeki etkilerine odaklanması, kriminolojide önemli bir gelişmeyi temsil ettiğini söylemek mümkündür. Çünkü bazı sosyal psikologlar, düşük düzeyde öz güven/öz saygının, insan davranışının ve psişik yapısının anlaşılmasında önemli bir kavram olduğunu ileri sürmektedirler. Aynı şekilde bazı sosyologlar da, düşük düzeyde bir öz benlik unsurunu; bireylerin okul dönemlerindeki düşük performanslarının, depresyon/anksiyete yapılarının ve suç davranışının güçlü bir göstergesi olduğunu düşünmektedirler (Jang ve Thornberry; 1998:586). Ayrıca, bu kuramın suç olgusunu , “benlik” kavramı üzerinden analiz etmiş olması, Gottfredson ve Hirschi (1990) gibi sonraki dönemlerde suçluluğu “benlik kontrolü” çerçevesinde ele alan “benlik” eksenli bazı suç kuramlarının formüle edilmesinde de etkili olmuş olduğu söylenebilir.

Hiç kuşkusuz bu kuramın aynı şekilde, benliğin aşağılanması veya bireyin kendine duyduğu saygının/güvenin azalmasının, geleneksel bağlılığı çözmedeki etkisine yaptığı vurgu da önemlidir. Bu kurama göre; öz saygı duygusunun azalma eğilimini sergilemesi, bireyleri yeni toplumsal veya grupsal bağlılıkları oluşturma arayışı içine itmektedir. Genel olarak da, bu arayış sapkın ve suçlu alt grupları keşfetmekle ve onlara katılmakla sonuçlanmaktadır. Suç alt gruplarına katılım düzeyinin artması ve bu gruplarla güçlü bağlılıkların oluşturulması ise, bireylerin suç işleme eğilimini ve oranını artırıcı bir etki yapabilmektedir. Bu nedenle Akers'in (1999: 217) de belirttiği gibi bu modelde, suçluluğu açıklamaya yönelik olarak dikkate alınması gereken en önemli faktörlerden biri de, akarana olan bağlılıktır. Çünkü, bireysel suçluluk büyük ölçüde akaran grubuna olan bağlılık durumundan kaynaklanmaktadır.

Görüldüğü gibi bu kuramın merkezinde; 'benliğin aşağılanması' ve "öz güven" kavramları bulunmaktadır. Benliğin aşağılanması, bireylerin suçluluk nedenini, öz güven kavramı da bireyin toplumla olan güçlü bağlılık durumunu veya suç işlememe nedenini anlatmaktadır.

Bu model çerçevesinde, benliğin aşağılanmasının yarattığı öz güven veya öz saygı eksikliğinin sonuçları ile etiketleme kuramlarının bireyin suçlu olma süreçlerini tanımlama çabasının, kısmen bir benzerlik gösterdiği söylenebilir. Kaplan'ın geliştirdiği suç modelinde, aşağılanmış veya hayal kırıklığı yaşamış bireylerde oluşan aşağı benlik algısının bireyin suç işlemede etkili olduğu belirtilirken, etiketleme kuramı da bireyin damgalanmasının onları suça eğilimli kıldığını varsaymaktadır. Bu çerçevede; bireyin etiketlenmesinin veya damgalanmasının yarattığı dışlanmışlık hissi ile bu kuramın öngördüğü benlik aşağılanması duygusu arasında yakın bir ilişki veya benzerlikten söz edilebilir.

Kaplan, suçun temel motivasyon kaynağı olarak diğer kuramlarda olduğu gibi; işsizlik, yoksulluk v.b ekonomik faktörler, alt-kültürün etkisi, kapitalist yapı, suç için uygun fırsatların varlığı v.b yapısal ve durumsal unsurların doğrudan etkisi yerine, benliğin aşağılanması faktörüne odaklanmaktadır. Bu, Kaplan'ın kuramını diğer kuramlardan farklılaştıran bir özelliğini oluşturmaktadır. Ancak kuram, tüm suç değişkenlerini ve suç türlerini aynı başarıyla çözümleyemediği izlenimini vermektedir. Bu nedenle bu kuramın suç analizinin, sınırlı ve dolayısıyla yetersiz kaldığını söylemek mümkündür.

Sonuç olarak bu kuramının varsayımlarından hareketle bireylerin toplumsal statü ve benlik oluşumlarının, olumlu yönde geliştirilmesinin onların suç işleme olasılıklarının azaltılabileceği veya engellenebileceği sonucu çıkarılabilir. Bu, benlik kavramının

bireylerin davranışları üzerindeki önemini ortaya koymaktadır. Bir anlamda benlik, bireylerin önemli bir davranışsal kaynağı veya davranış yönelimini oluşturmaktadır. Benlik yapısındaki bir değişme, bireyin davranış biçimini önemli ölçüde etkilemektedir..

2.2. Quinney: Suçun Siyasal Ekonomik Kuramı

Quinney (1977), “Sınıf, Devlet ve Suç” (Class, State, and Crime) adlı çalışmasında, suç olgusunu sınıf eksenli bir çerçevede çözümlemektedir. Bu nedenle Quinney’ın suçluluk modeli, büyük ölçüde kapitalizmin çelişkileri ve gelişen siyasal ekonomik yapı analizine dayanmaktadır. O, üretim ilişkilerinden hareketle birbiriyle ilintili iki suç türünden söz etmektedir: 1. Kapitalist sınıf ve onların denetleyici birimleri tarafından gerçekleştirilen tahakküme ve baskıya dayalı suçlar, 2. İşçiler ve sıradan insanlar tarafından işlenen uyum ve karşı koyma suçları (Barak, 1998:196). Genel olarak bakıldığında Quinney’inin, kapitalizmin gelişimi ile birlikte suçluluğun nasıl bir anlam veya boyut kazandığı sorunu üzerine odaklaştığı görülmektedir.

Quinney’in suç çözümlemesi, dört grupta ele alınmaktadır. 1. Suçun anlaşılabilirliği için; kapitalist siyasal ekonominin gelişmesi, üretim güçleri ve ilişkileri, kapitalist devlet ve işçi sınıfı ile sermaye sahibi arasındaki sınıf mücadelesinin incelenmesi, 2. Kapitalist sınıfın kar elde etmek için tarihsel olarak kullandığı baskı ve tahakküm sistemlerinin açığa çıkarılması, 3. Suçun anlaşılabilirliği için baskı altında tutulan insanların geliştirdiği tepkiler/karşı koyuşlar ve durumlarına razı olma hususlarının ifşa edilmesi, 4. Kapitalist siyasal ekonominin genel koşullarına olan direnme ve diyalektik olarak razı olma ilişkilerinin aydınlatılması gerekmektedir. O, kapitalist üretim sisteminden kaynaklanan suç türlerini şu şekilde belirtmektedir. Polisler tarafından rüşvet v.b işlenen “kontrol suçları” (crime of control), Watergate ve CIA suikastları gibi siyasal suçları içeren “hükümet tarafından işlenen suçlar” (crimes of government), şirket suçları gibi “ekonomik tahakkümden kaynaklanan suçlar” (crimes of economic domination) ve temel insan haklarını ret eden “toplumsal haksızlıklar” (social injuries) olarak kategorileştirilebilen suçlar. Kapitalist sınıfın baskısıyla karşı karşıya gelen işçi veya ezilen sınıfların itaat etme çerçevesinde işledikleri suçlar da şunlardır: Hırsızlık, gasp ve uyuşturucu satıcılığı gibi davranışları içeren ve doğal olarak da asalak olarak nitelenen “yırtıcı suçlar” (predatory crimes), işçi ve alt sınıf bireyelerine yönelik olarak işlenen tecavüz, cinayet, yaralama gibi doğrudan bireyi hedef alan “kişisel suçlar”. Bu suçlar, doğrudan kapitalizmin yırtıcı/vahşi yapısından kaynaklanmaktadır. Son olarak da, “karşı koyma suçları” (crimes of resistance) ise, işçi sınıfı tarafından

işyerinde makine kırma, sabotaj yapma gibi işlenen suçlardır (Beirne ve Messerschmidt,1991:494)

Görüldüğü gibi bu modelin suçluluk öngörüsü veya analizi büyük ölçüde sınıf eksenli ve marksist bir nitelik sergilemektedir. Quinney'in formüle ettiği bu entegre kuramına göre, suç davranışı bireyin toplumdaki sosyo-ekonomik konumu ile yakından ilintili bir unsurdur ve suç davranışı, bireylerin rasyonel bir tercihi olarak ortaya çıkmaktadır. Suçun işlenmesi, bireylerin yaşam süresince karşılaştıkları yaşama ilişkin çelişkiler/sorunlar ile kapitalist sistemdeki organizasyon biçiminden kaynaklanmaktadır. Kapitalist bireylerin hayatta kalma, kazançlarını biriktirme ve rakip şirketleri ele geçirme yönünde sergiledikleri davranış biçimleri, şirket v.b suçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ona göre, sadece suça ilişkin tanımlar değil, aynı şekilde uygulanan kriminal hukuk olgusu da sınıf ilişkilerini yansıtmakta veya sınıf ilişkilerinin çelişkilerinden beslenmektedir (Barak, 1998:196).

Bu kuramın suç olgusunu, büyük ölçüde kapitalist yapı ve sınıf çatışması ekseninde ele alması, kuramın sınırlı bir açıklama çerçevesine sahip olduğu anlamına gelmektedir. Çünkü, toplumda kapitalist yapı veya sınıf olgusu ile ilişkili olmayan çok sayıda suç olayları işlenmektedir. Özellikle suç olgusunun analizinde bireysel özelliklerin (kişilik bozuklukları, düşük zekaya sahip olma, sinirlilik v.b), yerleşim yerinin nitelikleri (uyuşturucu, fuhuş, ahlaki kayıtsızlık v.b gibi sapkın davranışların yoğun olarak gerçekleştiği çöküntü veya kriminojen alanların olup olması), kültür ve dinsel yapı, toplumdaki enformel ve formel denetim unsurlarının etkinliği gibi çok sayıda değişkenin suçta etkili olduğu bilinmektedir. Ancak Quinney tarafından geliştirilen bu kuram, suçun büyük ölçüde siyasal ve marksist bir çözümlemesini sunmakla yetindiği için oldukça sınırlı bir kuram görünümünü sunmaktadır .

Bundan ayrı olarak, kapitalizm ile suçluluk arasında kurulan bağlantı, suçluluğun büyük ölçüde bir alt sınıf fenomeni olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü marksist perspektif, olumsuz gelişmeleri önemli ölçüde alt-sınıf ve üst-sınıf karşıtlığının sonucu olarak görmektedir. Bu nedenle marksist teorisyenler, alt sınıfın suçluluk düzeyinden üst sınıf veya kapitalist yapıyı sorumlu tutmaktadırlar. Ancak suç olgusunu, sadece bir alt sınıf fenomeni veya kapitalist faktörle ilintili olarak değerlendirmek mümkün değildir. Özellikle sınıf ve suç ilişkisini irdeleyen araştırmaların bulgularının da, bu konuda çelişkili sonuçlar ortaya koyduğu bir gerçektir (bkz.Maguire,1997:176; Hagan,1985:115; Farrington,1997:390; Croall,1998:9-10; Livingston,1996: 18).

Shoemaker (1990:237) kapitalizm ile suçluluk arasında kurulan ilişkiyi şu üç noktada sorunlu bulmaktadır: 1. Orta ve üst sınıfa mensup çocuklar arasında işlenen suçluluğun yaygınlığı, 2. Çocuklar arasında ekonomik ve işgücü statüsüne olan ilginin görece yoksunluğu, 3. Kapitalizm ve kurumsal veya demokratik koşullar arasında kendiliğinden gerekli bir bağlantının yokluğu.

2.3 Colvin ve Pauly: Suçun Yapısal Marksist Teorisi

Colvin ve Pauly (1983) tarafından geliştirilen Suçun Yapısal Marksist Teorisi, suçluluk oluşumunun tüm süreçlerini kapitalist üretim ilişkileri ve sınıf yapısının yeniden üretilmesinin gizli sonuçlarıyla açıklamaktadır. Diğer bir deyişle onlar suçluluğu, radikal ve neo-marksist yaklaşımlara özgü varsayımlar ekseninde açıklamaktadırlar. Colvin ve Pauly, kapitalist ekonomik yapı ile ortaya çıkan iş veya çalışma koşullarının, ailelerin sosyalleştirici kalıpları ve suçluluk üzerindeki etkilerini incelemektedirler. Onlar, suçluluğun nedenlerini; ebeveynlerin sosyalleştirme örüntüleri, aile ilişkileri ve akran gruplarında aramaktadırlar. Suçun Yapısal Marksist teorisine göre; aile ilişkileri; toplumun kapitalist ekonomik yapısının etkilediği ebeveynlerin mesleki pozisyonları tarafından belirlenmektedir (Shoemaker, 1990:309).

Colvin ve Pauly'un geliştirdikleri kuramın önemli bir özelliği, sınıf kavramını yeniden kavramsallaştırmış olmalarıdır. Onlara göre; çağdaş kapitalist toplumlar, üç temel sınıf arasında yaşanan mücadele açısından açıklanabilir: Kapitalist sınıf, işçi sınıfı ve küçük burjuva. Bu sınıflar arasındaki mücadeleler sonucunda farklı fraksiyonlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle işçi sınıfı içerisinde ortaya çıkan üç farklı fraksiyondan söz edilmektedir. Bu fraksiyonlar, kendi aralarında sahip oldukları iş güvenlikleri ve kazançları açısından farklılaşmaktadır. Aynı şekilde bu fraksiyonların her birine karşılık gelen, sosyal denetim biçimleri ve sosyal bağlılıklar da farklılık arz etmektedir. Suçun meydana gelmesi, işçi sınıfının olumsuz koşulları ile aile ve okuldaki sosyalleşme biçimi arasındaki ilişkiye bağlıdır. Ebeveynlerin iş koşulları ile ilgili sıkıntıları, çocukların sosyalleşmesini olumsuz etkilemektedir. Olumsuz bir sosyalleşme sürecini yaşayan çocukların okula ve aileye olan bağlılıkları da negatif yönde etkilenmektedir (Messner ve Krohn, 1990:300-303; Simpson ve Elis, 1994:453-480). Colvin ve Pauly, kapitalist denetim ve disiplin ile belirlenen iş yerindeki deneyimlerin yarattığı otoriteye olan bağlılık biçiminin, işçilerin aile ilişkileri içerisinde yeniden üretildiğini ileri sürmektedirler. Onlara göre aynı şekilde, bu kontrol yapıları ve otoriteye olan bağlılıklar eğitim ve akran süreçleri aracılığıyla yeniden pekiştirilmektedir (Simpson ve Elis,

1994:453-480). Kısacası bu kuramın suç olgusunu; iş koşulları, sınıf, kapitalist yapı, aile, akran ve eğitimsel süreçler üzerinden analiz ettiği görülmektedir

Onların kuramına göre; çoğu düşük sınıfa mensup işçiler, ev dışında baskıcı iktidar ilişkilerine maruz kalmaktadırlar. Ebeveynsel olarak bu baskıcı eğilimlere maruz kalan işçilerin kapasiteleri çocuklarına nispeten azalmakta ve zamanla bu durum çocuklarına yönelik cezalandırıcı bir baskı niteliğine dönüşmektedir. Bu gelişme, çocuklar ve ebeveynler arasında var olan bağlılığı ve uyumcu değerlerle olan özdeşleşme düzeyini zayıflatmaktadır. Bu bağlılıkların zayıflaması ise, bireyin suç işleme olasılığını arttıran önemli bir faktör olmaktadır (Barak, 1998: 197). Bundan ayrı olarak Colvin ve Pauly, alt sınıfa mensup bireyler üzerinde baskıcı bir denetimin uygulandığını ileri sürmektedirler. Onlara göre işçiler, işlerini her an kaybedecekleri veya ekonomik yardımlarının kesilebileceği endişe ile sürekli tehdit koşulları altında çalıştırılmaktadırlar. Bu tehdit sayesinde işçilerin tüm koşullarda, yöneticilere itaat edilmeleri amaçlanmaktadır. Colvin ve Pauly burada, işçilerin bir baskı süreciyle karşı karşıya olmalarının, onların topluma olan bağlılıklarını çözerek onları suç işlemeye ittiğini ileri sürmektedirler (Lilly v.d.,1995:166)

Suçun Yapısal Marksist Teorisi özetle; kapitalist ve sınıf yapılı ekonomik yapının, çalışan bireyler üzerinde bazı olumsuz sonuçlar yarattığını ve bu olumsuzlukların, bireylerin ebeveyn ve ailelerine olan bağlılıklarının azalmasına neden olduğunu varsayarak,, suç olgusunun bu süreçte ortaya çıktığını iddia etmektedir. Bu suçluluk modeli; sosyal sınıfla bağlantılı olarak Marksist bir perspektif ile sosyal kontrol teorisinin kombine edilmesi ile oluştuğu görülmektedir. Kuramın değerlendirilmesi çerçevesinde şunları belirtmek mümkündür: Suçun yapısal Marksist teorisinin özellikle, bireylerin çalışma koşulları ile suç arasındaki ilişkiye odaklaşması önemlidir. Ancak, suçluluğun tüm görünümünün bu çerçevede irdelenmesi mümkün değildir. Bu nedenle bu kuramın özellikle, sosyal ve kişisel motivasyon faktörlerini göz ardı etmiş olması, önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Kurama ilişkin burada belirtilebilecek diğer bir husus da, kuramın test edilmesinin güç olmasıdır. Bu durum, kuram açısından önemli bir dezavantajı oluşturmaktadır. Ayrıca; üst sınıfa mensup olan insanların işledikleri (şirket suçları, yolsuzluk, rüşvet, sahtecilik v.b) suçların, bu kuram açısından nasıl açıklanacağı hususu da bir sorun olarak durmaktadır. Kurama yöneltilebilecek diğer bir eleştiri de, kuramın sosyal kontrol süreçlerinin (iş, okul, aile v.b alanlarda) cinsiyet bazında gösterdiği farklılaşmayı gözden kaçırmasıdır. Çünkü, sosyal sınıf ve suç arasındaki ilişki, cinsiyet yapılı bir karakter arz etmektedir. Ayrıca kurama diğer bir eleştiri olarak, günümüzde gelişmiş ülkelerde işçi sınıfının çalışma koşulları ve ücret durumlarında

gerçekleştirilmiş olan iyileştirilmeler örneği gösterilebilir. Gelişmiş ülkelerde gerek sendikal hakların gelişmesi, gerek çalışma saatlerinin düşürülmesi, gerek iş güvencesinin sağlanması ve gerekse de ücretlerde yapılan iyileştirmeler sayesinde işçiler, önceki dönemlerle kıyaslanmayacak düzeyde bir gelişme kaydetmişlerdir. Bu nedenle suç araştırmalarında belirli bir işe sahip olmaktan çok her hangi bir işe sahip olmama veya işsiz, yoksul olma faktörlerinin daha önemli olduğunu belirtmek mümkündür. Özetle kuram; sosyal, kültürel, demografik, ekonomik, hukuksal v.b çok sayıda suç değişkenlerini içermemektedir. Bu da kuramın oldukça, sınırlı bir açıklama düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

2. 4. Wilson ve Herrnstein: Bio-Sosyal Suç Kuramı

Wilson ve Herrnstein “Suç ve insan Doğası” (Crime and Human Nature) adlı eserlerinde, kapsamlı ve genel bir suç kuramını formüle etmeye çalışmışlardır. Barak (1998:195)’ın da belirttiği gibi, onların geliştirdikleri bu entegre kuramı; hem pozitivist determinizm hem de rasyonel özgür iradeye dayalı, sosyal öğrenme-davranışsal tercih yaklaşımlarından oluşan eklektik bir nitelik sergilemektedir. Onlar kuramlarında; insan unsurunu, bireysel eylemi ve sosyal süreç kavramlarını bir araya getirmektedirler . Diğer bir anlatımla Wilson ve Herrnstein’in geliştirdikleri kuram, suç davranışının sosyo-biyolojik, psikolojik, ve rasyonel-fırsat perspektiflerinin bir birleşimini içermektedir. Bu nedenle bio-sosyal suç kuramı, kriminal davranışın bütünsel bir teorisi görünümünü vermektedir. Kuramın özellikle, bireysel davranışı denetleyen unsurlara odaklanmış olması ve suçun kaynaklarını davranışsal, biyolojik ve çevresel unsurlar ekseninde çözümlenmeye çalışması, onu diğer bütünlük suç kuramlarından ayırmaktadır (Barlow, 1993:572).

Wilson ve Herrnstein, bireyi suça yatkın kılan faktörleri; yapısal (constitutional) ve gelişimsel (developmental) faktörler şeklinde ikiye ayırmaktadır. Yapısal yatkınlık faktörleri olarak; yaş ve cinsiyet (genç ve erkek olmak v.b), gelişmiş beden tipleri, düşük zeka ve saldırgan kişilikler v.b unsurlar gösterilmektedir. Onlara göre, suça yatkınlık kapsamında görülen değişkenler her ne kadar genetiksel etkiler taşısa bile (mizaç ve zeka v.b) bu durum, suçun zorunlu olarak kalıtımsal ve genetiksel olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü onlara göre, bir suç geni veya “doğuştan suçlu” denilen bir gerçeklik söz konusu değildir (Wilson ve Herrnstein, 1985:69-70). Örneğin onlara göre; erkek ve genç olanlar, kadın olan ve genç olmayanlara kıyasla daha fazla suç işlemektedirler. Erkek ve genç olmanın suçlulukta temel etkisi, hem yapısal (doğuştan) hem de sosyal (gelişimsel) kaynaklıdır. Diğer bir deyişle; genç ve erkek olmak biyolojik

yapıya ilişkin özellikler olduğu kadar aile, arkadaş ve toplumla da ilintili unsurlardır (Wilson ve Herrnstein, 1985:69-70). Wilson ve Herrnstein'a göre; bireysel farklılıklar biyolojik eğilimlerden kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde bu biyolojik eğilimlilik, tüm bireylerde benzer davranış biçimlerine yol açmamaktadır. Bu nedenle suç işleyen bireylerin biyolojik kaynakları ve suça yatkınlıkları hesaba katılmaksızın suçluluk anlaşılmaz (Wilson ve Herrnstein, 1985:69-70).

Sheley'e göre, Wilson ve Herrnstein'in geliştirdikleri teorinin merkezi kavramlarını, dürtüsellik (impulsiveness), agresiflik (aggressiveness) ve zeka gibi biyolojik faktörler oluşturmaktadır. Bu faktörler, toplumsal olmaktan çok kalıtsal faktörler özelliğini taşımaktadır. Aynı şekilde Sheley, Wilson ve Herrnstein'inin ABD ve Japonya'daki oransal suç farklılığını kültür olgusu ile açıkladıklarını belirtmektedir. Onların, suçluluk analizinde kültür kavramından söz etmeleri önemlidir. Ancak, ülkeler arasındaki kültürel farklılık burada daha çok biyolojik nedenlerle açıklanmaya çalışılmıştır (Sheley,1995:296-297).

Bio-sosyal suç kuramı, bireylerin davranış yöneliminin rasyonel olduğunu varsaymaktadır. Diğer bir deyişle kuram, bireylerin her hangi bir davranışı sergilemeden önce söz konusu davranışın kendileri açısından ödül ve maliyet sonuçlarını hesapladıkları öncülüne yaslanmaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin davranışsal tercihlerinin, davranışın sonuçlarının değerlendirilmesinden hareketle belirlendiğini ileri sürmektedir. Burada gerçekleştirilecek her hangi bir davranışın yüksek ödül vadeden bir içerimi olmasının, o davranışın tercih edilebilir olduğunun bir göstergesi olmaktadır. Bu çerçevede Wilson ve Herrnstein'e göre, suç işleme sonuçları açısından bir ödül kazanımıdır. Bu ödüle sahip olmak tıpkı, açlık veya seks ihtiyacı gibi temel bir içgüdü olarak, insanı tatmin edici bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Suç davranışı ile ortaya çıkan bu ödül, maddi kazanımlar öngördüğü gibi maddi olmayan kazanımı da öngörebilir. Aynı şekilde bu ödül, belirli olduğu gibi belirsiz ve eylemin hemen sonrasında elde edilebileceği gibi daha sonraki bir tarihte de elde edilebilir (Barlow, 1993:572-573).

Wilson ve Herrnstein; insan mizacının (temperament) bireyin doğal yapısı ile sosyal çevresi arasındaki bir etkileşim çerçevesinde oluştuğunu ileri sürerler. Örneğin onlar, agresif olan bireylerin diğer bireylere kıyasla daha dürtüsel davranış (impulsive) sergileme eğilimine sahip olduklarını ve aynı şekilde zevksel yönelimlerini veya tatmin olma duygularını (gratification) daha az ertelediklerini ileri sürmektedirler (Barlow, 1993:572-573).

Barak'a göre, Wilson ve Herrnstein'in geliştirdikleri suçluluk modeli, suçun genel bir kuramından çok spesifik mikro-sosyal bir süreç teorisi niteliğini taşımaktadır. Genel

bir suç kuramı olarak gösterilen bu modelin; sadece agresif davranışları, şiddet, hırsızlık suçları veya darp, tecavüz ve tehdit suçlarını açıklayabildiği belirtilmektedir. Bu çerçevede bu kuramın; beyaz yakalı suçları ile şirket ve yönetime ilişkin suçları açıklayamadığı ileri sürülmektedir (Barak, 1998: 195).

Wilson ve Herrnstein'in geliştirdikleri suçluluk modeline bakıldığında, söz konusu kuram her ne kadar bazı sosyal değişkenleri içerdiği iddiasını taşısa bile, kuramın büyük ölçüde biyolojik ağırlıklı bir görünüm ortaya koyduğu gözlemlenmektedir. Çünkü bu teoriye bakıldığında, teorinin bireyin düşünce yapısını belirleyen beden tipleri üzerinde ağırlıklı olarak yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Bu durum, onların suçluluk davranışını temelde yapısal faktörlerle açıkladıklarını göstermektedir. Ayrıca kuramın özellikle, beden tipleri veya güçlü kemik yapısı gibi biyolojik özellikler üzerine odaklaşmasının, kuramın büyük ölçüde bireyselci bir görünüm izlenimini vermesine neden olmaktadır. Barak'ın da belirttiği gibi, bio-sosyal kuramı, kültür ve organizasyon kavramlarına gereken önemi vermemiştir. Wilson ve Herrnstein özellikle; suçluluk ile kalıtsal faktörler, dürtüsellik (impulsivity), aile pratikleri, düşük zeka düzeyi ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişkinin açıklanmasına odaklanmışlardır (Barak, 1998: 195).

Barlow da, Wilson ve Herrnstein'in geliştirdikleri kuramın kriminal davranışın bir çok sosyolojik teorilerini içerdiğini ve bu nedenle bu kuramın genel bir suç teorisi niteliğinde olduğu iddiasını eleştirmektedir. Bundan ayrı olarak, kuram muhafazakar bir yönelime sahip olduğu ve bu nedenle suç kontrol politikalarını haklı çıkarmada kullanıldığı için de kısmen eleştirilmektedir. Kurama yöneltilen diğer bir eleştiri de; kuramın suç davranışını daha çok insanın mizaç yapısı veya dürtüsel davranış biçimi ile ilişkilendirmesidir. Ayrıca Barlow, Barak'ın da işaret ettiği gibi bu kuramın daha çok cinayet, hırsızlık, tecavüz gibi tehlikeli ve ağır sonuçları olan sokak suçları üzerinde odaklaşmıştır. Bu nedenle Barlow, bio-sosyal suç modelinin, genel bir suç teorisi olduğu iddiasını eleştirmektedir (Barlow, 1993:572-573).

Kuramın beyaz yakalı suçları açıklamadaki başarısızlığı, kullandıkları bazı kavramların belirsiz olması ("maddi ve maddi olmayan suç" "akranların onayı", "ödüllerin oranı" v.b), teorinin test edilmesinin imkansızlığı, farklı bölgelerde veya ülkelerdeki oransal suç farklılığını açıklamadaki yetersizliği (Lawson ve Heaton, 1999: 143) gibi hususlar, bu kurama yöneltilen diğer eleştirileri oluşturmaktadır. Bundan ayrı olarak, bazı araştırmalar suçlu olmayanların suçlulara kıyasla daha güçlü adale ve kemik yapısına sahip oldukları bulgusunu ortaya koymuştur (Lilly v.d., 1995:215). Bu bulgular, bio-sosyal suç yaklaşımının geçerlilik iddiasını tartışmalı kılmakta veya kuramın güvenilirliğini kısmen de olsa zedelemektedir.

2.5. Pearson ve Weiner: Kavramsal Tümüleşik Model

Kavramsal tümleşik kuramlar içerisinde en kapsamlı modellerden biri de, Pearson ve Weiner (1985) tarafından geliştirilmiş olan kuramdır. Bu model, mikro-sosyal süreçlerle ilintili unsurlar ile makro-sosyal yapı faktörlerinin ve geri denetim veya davranışsal sonuç etkenlerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Kavramsal tümleşik modelinin temelinde, sosyal öğrenme kuramı vardır. Pearson ve Weiner'in geliştirdikleri tümleşik sosyal öğrenme modelinin diğer bir özelliği de, suç ve suçluluğun hem bireysel hem de bireysel olmayan faktörlerini uzlaştırmaya çalışmasıdır. Pearson ve Weiner, sosyal öğrenme kuramından hareketle suç ve suçluluğa ilişkin sekiz değişken veya faktörü analiz etmektedirler. Bu değişkenlerden altısı kriminal davranışı önceleyen unsurlarla ilintili iken, diğer iki unsur da suç sonrası meydana gelen ve geri denetime ilişkin faktörlerdir. Suçu önceleyen faktörler şunlardır: 1. Yararlılık (ödül ve ceza), 2. Davranışsal beceri (taklit ve pekiştirme yoluyla suç işlemeği öğrenme teknikleri) 3. Suç işlemek için elverişli fırsatların olduğuna ilişkin göstergelerin varlığı, 4. Davranışsal kaynaklar (behavioral resources), 5.Hedefe kestirme yollardan varılmasına ilişkin kurallar (rules of expedience) (ödülleri maksimize etmek için öğrenilen yol göstericiler, olumsuz müeyyidelerden kaçınma ve başarılı bir biçimde rolleri taklit etme), 6. Ahlak kuralları (bir davranışın doğru veya yanlış olduğunu gösteren kurallar). Geri denetime ilişkin faktörler ise şunlardır: 1. Fayda/yararlılık algılaması (suç davranışı sonucunda elde edilen ödüller ve cezalar), 2. Bilgi kazanımları (gelecekte davranışın tekrarlanması durumunda karar vermede kullanmaya yarayan bilgi) (Akers, 1999:210; Barak, 1998:200-201)

Pearson ve Weiner bu suçluluk modelinde; sosyal öğrenme, ayırıcı birleşenler, olumsuz etiketleme, sosyal kontrol, caydırıcılık, ekonomik unsurlar, rutin eylemler, nötrleştirme, görece yoksulluk/gerilim, kültür çatışması ve marksist-eleştirel gibi bazı suç teorilerine ait kavramları veya değişkenleri yeni bir suçluluk modelinde bir uzlaştırmaya çalışmışlardır (Barak, 1998:200-201).

Pearson ve Weiner, yukarıda belirtilen kuramlara ait temel kavramları, bu sekiz genel kavramlarla birlikte nasıl ele aldıklarını da göstermeye çalışmaktadırlar. Örneğin onlar, sosyal bağ (social bonding) kuramına ait olan "ötekilere bağlılık" (attachment) kavramının suçluların taklit edilmesinde etkili olduğunu ve bu durumunun da duygusal tatminliğin oluşumunda, suçun pozitif yarar kaynaklarını teşkil ettiğini belirtmektedirler. Caydırıcı ve rasyonel tercih teorilerinden elde edilen kavramlar ise; fayda arzusu, fırsatçılığa ilişkin kurallar, elverişli fırsatlara ilişkin göstergeler, yarar algısı ve bilgi kazanma kavramları altında ele alınabilir. Meşru olmayan araçların ve fırsatların yetersizliğine olan uyum kavramlarını kullanan gerilim kuramı ise; faydacıl arzu,

fırsatçılık veya kestirmeye ilişkin kurallar ve uygun fırsatlara ait gösterge kavramları ile birleştirilmiştir. Sonuç olarak onlar makro-düzeyle ilişkin kavramları; faydaların, fırsatların, önlemlerin ve ahlak kurallarının üretimi ve dağıtımının sosyo-kültürel kaynakları olarak çerçevlendirirler (Akers,1999: 211).

Barak'a göre, bu kuram büyük ölçüde yüzeysel olmasına rağmen, çok sayıda teorilere ait kavramları/faktörleri bütünleştirmesinin; bu modelin etkili, dinamik ve tutarlı olmasını sağlamıştır. Ancak, bu kuramın test edilmesi oldukça güçtür (Barak, 1998:201) .

2.6 Krohn: Sosyal Ağ Kuramı

Krohn'un geliştirdiği suç modelinin temel kuramsal kaynaklarını, sosyal öğrenme ve bağlantı kuramı oluşturmaktadır. Sosyal ağ kuramı, sosyal ağın yapısal nitelikleri ile etkileşimsel süreçleri birbirine bağlayan bir entegre kuramı niteliği taşımaktadır. Ancak Krohn, sosyal ağ kuramının, tam bir entegre kuramı olmaktan çok teoriler arasında "köprü görevini" yerine getiren bir teori niteliğinde olduğunu belirtmektedir (Akers, 1999:214).

Krohn, sosyal ağ çözümlerinin; Simmel'in çalışmaları, Moreno'un sosyometrik analizleri ile kültürel antropoloji çalışmalarından esinlendiğini belirtmektedir. Krohn, geliştirdiği kuramsal yaklaşımının ise; bireyleri ve grupları geleneksel bir sosyal düzen içerisinde tutan ve onları toplumsal yapı ile bütünleştiren sosyal faktörleri analiz ettiği Durkheim'in geleneğini izlediğini belirtmektedir (Krohn, 1986:581-582).

Sosyal ağ, çok sayıda aktörler dizisini gerektirmektedir. Yani sosyal ağ, bireylerin veya grupların çok sayıda ilişki biçimini tanımlamaktadır. Bu nedenle kişisel bir ağ; aile, arkadaşlık, kilise ve okul gibi bireylerin çok sayıda ilişkiler dizisini içermektedir. Sosyal ağ kavramını analiz eden araştırmacılar özellikle, sosyal ağa katılımın bireysel davranışı sınırlayan önemli bir unsur olduğuna dikkat çekmektedirler. Sosyal kontrol teorisi ile tutarlı bir biçimde "bir sosyal ağ bireysel davranışı sınırlandırır.....ve onların ağ ilişkilerinin sürekliliği ile tutarlı bir biçimde davranışın gerçekleşme olasılığı artmaktadır" şeklinde belirtilen bu yaklaşım, aynı zamanda Krohn'un modelinin önemli bir varsayımını oluşturmaktadır (Krohn, 1986: 582-583; Akers, 1999:214).

Krohn, sosyal ağların yapısal nitelikleri olarak çok katlılık (multiplexity) ve yoğunluk (density) gibi iki temel kavramı analiz etmektedir. O, "çok katlılık" kavramı ile iki veya daha fazla insanın müşterekliğine dayalı olarak ortaya çıkan çok sayıda ilişki biçimlerine veya bağlamlara gönderme yapmaktadır. Örneğin; iki çocuğun arkadaş olmaları, aynı yerleşim yerlerinde yaşamaları, aynı kiliseye gitmeleri, aynı izci grubunda

yer almaları ve benzer okul/ sınıfta okumaları örneğinde olduğu gibi, bireylerin ilişkisel ağ düzeyinin yoğunluğu ve çeşitliliği söz konusu olmaktadır. Burada bireyin içinde bulunduğu ilişkisel ağ, ne kadar çok katlılık sergilerse, o denli bireysel davranış sınırlandırılmış olmaktadır. Bu sınırlandırma da, genelde düşük suçlulukla sonuçlanmaktadır. Ancak bu çok türülülük ilişki biçimi, suçlu bağlamlar içerisinde meydana gelmekten çok aile, okul ve diğer geleneksel yönelimli ortamlarda gerçekleşmektedir (Krohn, 1986: 582-583; Akers, 1999:214).

Krohn, “ağ yoğunluğu” kavramı ile de, bir ilişki ağı içerisinde var olan sosyal ilişki düzeyini ifade etmektedir. Yüksek bir ağ yoğunluğunun varolması aynı şekilde, bireysel davranışın önemli ölçüde sınırlandırılmış olması anlamına gelmektedir. Bu da, düşük düzeyde bir suçluluk oranının gerçekleşmesini sağlamaktadır. Diğer bir deyişle bu yaklaşıma göre; ağ yoğunluğunun azalmasına paralel olarak suç işleme riski artarken, ağ yoğunluğunun artmasına paralel olarak da, suç işleme riski azalmaktadır. Burada, sosyal ağın bireylerin davranışlarını sınırladığı/belirlediği yaklaşımı temel alınmaktadır. Geleneksel toplumların suçluluk oranının düşük düzeyde gerçekleşmesi, bu çerçevede açıklanabilir. Çünkü, ilişki yoğunluğu geleneksel toplumlarda daha yaygındır (Akers, 1999; 214 ; Barak, 1998:196).

Yukarıdaki açıklamalardan da görüleceği gibi, suç olgusu ile bireylerin etkileşim içinde bulunduğu ağ/ilişki yoğunluğu arasında bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle bu kurama göre, bireyin toplumsal gruplarla olan ilişki yoğunluğunun azalması suç işleme olasılığının artması demektir. Krohn’un formüle ettiği bu kuram daha çok, sosyal ilişki biçiminin ve yoğunluğunun birey üzerinde oluşturduğu denetimin, suçun işlenmesindeki etkisini içermektedir.

Kurama genel olarak bakıldığında, kuramın çok sayıda suçluluk değişkenlerini göz ardı ettiği görülmektedir. Suçluluk sadece bireysel etkileşim biçimlerinin çeşitliliği ve yoğunluğu açısından çözümlenemez. Bu nedenle sosyal ağ kuramının, bazı suç kaynaklarını (ekonomik, demografik, psikolojik, sosyal ve kültürel), suç mağdurlarını, suç işlemek için uygun hedeflerin veya fırsatların olması, suçlunun etiketlenmesi, suç alt-kültürün varlığı, cezanın caydırıcı olup olmaması v.b unsurları içermemesi açısından eleştirilebilir.

2.7 Rodney Stark: Sapkın Yerler Teorisi

Stark (1987) tarafından formüle edilen sapkın yerler kuramı suçluluğu, önemli ölçüde mekan analizi bağlamında çözümlendiği için kuram, suçun ekolojik kuramı olarak

da adlandırılmaktadır. Bu kuram özellikle, bazı suç ve sapkın davranışların niçin belirli bölgelerde yoğunlaştığı sorusuna yanıt aramaktadır.

Stark'ın suç analizi, bireysel özelliklerden çok yerin ve grubun özelliklerinin tanımlanmasına dayanmaktadır. O, bu nedenle suç olaylarının yoğun olarak işlendiği yerleşim yerinin özelliklerini çözümlenmektedir. Ona göre suç bölgelerinin temel özellikleri şunlardır: 1. Yoğunluk, 2. Yoksulluk, 3. Karışık kullanma (mixed use) 4. Geçişlik (transience) ve 5. Bakımsızlıktan harap olma. Stark'a göre bu değişkenler, şu dört unsurla karşılıklı bir etkileşim içinde bulunmaktadır: 1. Yerleşimciler arasındaki ahlaki kinizm, 2. Suç ve sapma için artan fırsatlar, 3. Suç ve sapma için artan motivasyon ve 4. Sosyal kontrol mekanizmasının zayıflaması (Stark, 1987: 894).

Bu kuramın varsayımları şu şekilde özetlenebilir: Yerleşim yerlerinin yoğunluğu, temas yoğunluğunu ve ahlaki kinizmi doğurmaktadır. Yoksulluk, kullanılan mekanların karışık kullanımı, aile bireylerin fazla olması gibi özellikler de, yerleşim yerinin yoğunluğu anlamına gelmektedir. Aile bireylerinin fazla olması, bireylerin hem zamanlarının önemli bir kısmını ev dışında geçirmelerine hem de çocuklar üzerinde ebeveynsel denetimin azalmasına yol açmaktadır. Suçlulukta etkili unsurlar olarak öne çıkan bu faktörler, daha çok yüksek düzeyde bir geçiş bölgesi özelliğini taşıyan bölgelerde yoğunluktadır. Geçiş özelliğini sergileyen bu yerleşim yerleri, kırılıp dökülen yer özelliğini göstermekte ve bu nedenle burada ikamet edenler, yerleşim yerinden dolayı damgalanmaktadır. Ayrıca, yerleşimciler arasında demoralize olanların sayısı ne kadar fazla olursa, suç mağduru sayısı da o denli artmaktadır. Son olarak da kurama göre, hukuk uygulayıcılarının, yumuşak davranmaları ahlaki kinizmi artırmakta ve bu da suç oranlarının yükselmesine neden olmaktadır (Vito ve Holmes, 1994:144).

Bu kuramın varsayımlarına bakıldığında suçla ilintili olarak özetle; yoksulluk, yoğunluk, damgalanma, aile sayısının fazlalığı, ev dışında daha fazla zaman geçirme, çocuklar üzerindeki ebeveyn denetiminin zayıflaması, yerleşim yerlerinin kırılıp dökülmesi/sahipsizlik, ahlaki kinizm, geçiş bölgesi olma ve yasa uygulayıcılarının yumuşak tutumları gibi faktörlerin ele alındığı görülmektedir. Ancak Stark bu risk faktörlerini, yerleşim yerlerinin niteliğine bağlı olarak ele almaktadır. Bu nedenle Stark'ın sapkın yerler (deviant places) kuramı, Chicago okulunun çalışmasının daha genişletilmiş bir versiyonu olarak görmek mümkündür.

Stark, aynı şekilde yerleşim yerinin niteliğine göre işlenen suç türlerinin de farklılık arz ettiğini belirtmektedir. Diğer bir deyişle ona göre, yerleşim yerinin niteliği suç ve sapma için farklı fırsat yapıları ve motivasyonları yaratmaktadır. Stark yaptığı araştırmada da, suçluluğun bir ırk veya ırkçılıkla ilintili bir fenomen olmadığını, daha

çok yerleşim yerinin karakteristiğine ilişkin bir unsur olduğunu tespit etmiştir (Barak, 1998:197).

Ayrıca sapkın yerler kuramının; suç oranlarının yüksek düzeyde gerçekleştiği yerleşim yerlerinin özellikleri ile ilintili olarak; artan bireysel motivasyon, suç fırsatlarının artması, sosyal denetim unsurlarının zayıflaması gibi faktörleri de ele alması, bu kuramın büyük ölçüde; sosyal kontrol, rasyonel tercih ve sosyal çözülme (social disorganizasyon) teorilerinin varsayımlarını da içerdiğini göstermektedir.

Sapkın yerler kuramı, suç bölgesi olarak nitelendirilen yerleşim yerlerinin, hem suçun işlenmesini tahrik eden hem de kolaylaştıran bir niteliğe sahip olduğunu varsaymaktadır. Bu model çerçevesinde; söz konusu yerleşim yerlerinde yasal olmayan veya kolaycı yollardan servet sahibi olma/yükselme tutumlarının daha sıklıkta meydana geleceğini belirtmek mümkündür. Özellikle, enformel ve formel denetim unsurlarının etkili işlemediği bu bölgeler, suç işlemeyi daha da kolaylaştırmaktadır. Ahlaki kinizm olgusu da, bu çerçevede suç işlemeyi kolaylaştıran bir unsur olarak dikkat çekmektedir.

Stark'ın geliştirdiği kuram, yerleşim yeri ile ilintili olarak çok sayıda değişkeni içermesine rağmen, bu değişkenlerin suçluluktaki etkisini açıklama açısından yeterli bir kuram görüntüsü vermediği söylenebilir. Örneğin Stark, etiketlenmenin veya ebeveyn denetiminin yetersizliğinin, suçluluktaki etkisinden pek söz etmemektedir. Bundan ayrı olarak bu kuramın, bireysel suç değişkenlerinden söz etmemesi, akran grubunun ve kültürün suçluluktaki etkisine değinmemesi de bu kurama yöneltebilecek birkaç eleştiri noktasını oluşturmaktadır. Suç incelemelerinde, ekolojik unsurların yanı sıra toplumsal faktörlerin de etkisi yadsınmaz. Ancak bu kuram, toplumsal unsurları önemli ölçüde ekolojik değişkenlere bağlı olarak ele almıştır.

2. 8 Hagan: Suçun Güç Kontrolü Teorisi

Hagan (1989), “Yapısal Kriminoloji” (Structural Criminology) adını taşıyan çalışmasında sosyal yapı kavramını, bireyler ve gruplar arasındaki iktidar ilişkileri açısından - suç ve suçlulukla ilintili olarak- bir analizini yapmaktadır. Hagan, ebeveynlerin ev dışındaki mesleki konumlarının/statülerinin, ev içindeki iktidar biçimini ve ilişkilerini belirlediğini ileri sürmektedir. Ona göre, suç olgusu da, ev içindeki bu ilişkisel veya cinsiyetçi yapıdan kaynaklanmaktadır.

Güç- kontrolü kuramı; marksist, çatışmacı, cinsiyet eksenli yaklaşımları ve kontrol teorisinin varsayımlarını bir arada uzlaştırmaya çalışmaktadır. Hagan, kadın suçluluğunun düşük düzeyde gerçekleşmesini, toplumun hem ataerki hem de sınıfsal yapısı ile açıklamaktadır. Bir anlamda bu kuram kadın suçluluğunu, kadının aile içerisindeki

konumu veya kadın üzerinde oluşturulan kontrol biçiminden/düzeyinden hareketle açıklamaktadır. Bu çerçevede Hagan, bir bireyin iş alanında sahip olduğu pozisyonun, aile içindeki ilişki tarzını biçimlendirdiğini ileri sürmektedir. Bu nedenle ona göre, kadın ve erkek arasındaki oransal suç farklılığı, bu iktidar biçiminin analizi ile mümkündür (Hagan v.d., 1987:788-815; Einstadter ve Henry,1995: 304).

Hagan, ebeveynlerin iş yerindeki konumlarının, aile içerisindeki erkek çocuk ve kızlarının sosyalleştirme biçimlerine yansıdığını ileri sürmektedir. Çünkü ona göre, cinsiyetçi rollerin aile içindeki oluşumu, güç ilişkilerinden bağımsız değildir. Diğer bir deyişle Hagan, ailenin sınıfsal pozisyonu ile aile içindeki kontrol ilişkileri arasındaki etkileşim biçiminden hareketle, cinsiyet ve suçluluk arasındaki ilişkileri açıklamaktadır. Bu kuramın temel bir öncülünü, erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha az kontrol altında tutulduğu savı oluşturmaktadır. Çünkü, aile içinde kız ve erkek çocuklarının sosyalleşme tarzları birbirinden farklılık göstermektedir. Annenin, kız çocuklarının sosyalleşmesinde etkin rol alması, cinsiyet eksenli bir iş bölümünün gelişmesinde de etkili olmaktadır. Burada kız çocuklar, erkek çocuklara oranla daha fazla denetime ve gözetime maruz kalmaktadırlar. Kız çocuklarının aşırı korunmaları ve denetim altında tutulmaları, onların düşük düzeyde suç işlemelerini sağlamaktadır. Çünkü kız çocukları, erkek çocuklarına kıyasla suça eğilimlilik açısından daha fazla korunmaktadırlar. Bu nedenle, risk grubu içinde görülen davranışlar, kız çocuklara oranla erkekler tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bir anlamda erkek çocuklarının kız çocuklara oranla daha çok suç işlemelerinin nedeni, erkeklerin daha fazla risk alacak şekilde yetiştirilmelerinden kaynaklanmaktadır (Hagan, 1988:149; Hagan v.d., 1987: 788-815; Barak, 1998:202; Einstadter ve Henry,1995:304-305). Görüldüğü gibi Hagan, erkek ile kız çocuklarının ev içindeki kontrol düzeylerinde oluşan farklılığı baz alarak, cinsiyetler arasındaki oransal suç farklılığını açıklamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşım, Hagan'ın suç analizlerinde feminist cinsiyet analizlerinden yararlandığını göstermektedir

Yukarıda belirtilen görüşler, Hagan'ın suç olgusunu, baba ve annenin otoriter durumlarına bağlı olarak açıkladığını ortaya koymaktadır. Ona göre; ataerkil ve eşitlikçi ailelerde, ebeveynlerin çocuk denetimlerine ilişkin tutumları farklılık arz etmektedir. Cinsiyet temelinde gerçekleşen bu farklılık, kız ve erkek çocuk suçluluğunun farklı düzeyde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu durum, ataerkil ve eşitlikçi ailelerde gerçekleşen suçluluğun, farklı görünümlere sahip olduğu anlamına gelmektedir. Güç kontrolü teorisine göre özellikle, eşitlikçi ailelerde, erkek ve kız çocuklarının suçluluk oranı, birbirine yakın bir oranda gerçekleşmektedir. Yani, eşitlikçi ailelerde erkek ile kız çocuk arasındaki oransal suçluluk arasındaki mesafe çok fazla açılmamaktadır. Ayrıca

Hagan, babaya nispeten annenin daha otoriter/baskın olduğu aile yapılarında, kız çocuklarının daha çok denetlendiğini ileri sürmektedir (Barak, 1998:202, Hagan 1988:155). Bu sav, ataerkil ailelerde ebeveynlerin erkek çocuklara oranla, kız çocukları üzerinde daha çok denetim uyguladıkları anlamına gelmektedir. Kız ve erkek çocukların aile içerisindeki sosyalleştirme biçimine bakıldığında, bu ayırım çok açık olarak gözlemlenmektedir. Kız çocuklarının ev işlerini yapabilecek bir yeterlilikte ve femine bir tarzda sosyalleştirilmeleri hedeflenilirken, erkek çocuklarının da evini geçimini sağlayacak ve cesur davranabilecek şekilde yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu farklı sosyalleşme sonucunda; erkek çocuklar daha çok risk alacak şekilde davranış sergilerler ve bu da onların suçluluk durumlarını arttıran bir faktör olmaktadır (Lilly v.d., 1995:105). Bu çerçevede erkek ve kız çocuklarının sosyalleşme biçiminin çok belirgin olarak farklılık göstermediği eşitlikçi ailelerde, kız ve erkek çocuklarının suç işleme oranlarının benzer düzeyde gerçekleştiği ileri sürülmektedir (Lilly v.d., 1995:105).

Hagan'ın diğer bir yaklaşımı da, aile yapıları arasında yaptığı ayırımında kendisini ortaya koymaktadır. Ona göre, anne ve babanın her ikisinin de çalıştığı orta sınıf düzeyindeki aileler ile alt düzeyde bir ev içi iş bölümünün gerçekleştiği aileler birbirleriyle karşılaştırıldığında, ebeveynlerin her ikisinin çalıştığı aile yapılarındaki sosyal iktidarın, daha az cinsiyet yapılı bir nitelik sergilemektedir. Buna bağlı olarak bu ailelerde, daha az cinsiyet nitelikli bir sosyalleşme biçiminin belirdiği varsayılmaktadır. Bu durum da, kızların daha az denetime maruz kalmalarına ve suçluluk açısından erkeklere benzer biçimde risk almalarına yol açtığı ileri sürülmektedir. Sonuç olarak Hagan, aile yapılarının eşitlikçi bir niteliği kazanması ile birlikte kız ile erkek çocuk arasındaki suçluluk oranının, bir cinsiyet farklılığını yansıtmayacak düzeyde eşitleneceğini iddia etmektedir. Bu çerçevede Hagan'a göre, cinsiyet farklılığının sınıf-iktidar yönelimi ile birleşmesi suçluluk açısından önemli bir risktir (Einstadter ve Henry,1995: 306).

Bundan ayrı olarak Hagan, ailede annenin olmayışı, kız çocuklarının suç işleme eğilimini arttırdığı kanaatindedir. Çünkü ona göre, annenin olmadığı ailelerde kız çocukla annenin denetiminden yoksun olarak yetişecektir. Hagan'ın diğer bir iddiası da, kadınların iş alanına daha fazla katılmalarının, onların suç işleme oranını arttıracığı yönündeki yaklaşımıdır (Einstadter ve Henry,1995: 306).

Hagan'ın kuramına bakıldığında, güç- kontrol teorisinin temel kavramlarından birinin ataerkil (patriarchy) kavramı olduğu görülmektedir. Çünkü ona göre, cinsiyet ilişkilerinin belirlenmesinde ataerkil kavramı, belirleyici bir unsurdur. Hagan'a göre cinsiyet ve sınıf ilişkisi, ataerkil ve eşitlikçi ailelerde farklılık arz etmektedir. Ataerkil ailelerde kız çocuklar, erkek çocuklara oranla daha fazla kontrol altında tutulmaktadırlar.

Bu durum, ataerkil aile yapılarında, erkek çocukların daha rahat davranmalarına ve risk almaya yönelmelerine yol açmaktadır. Bu nedenle bu kurama göre, erkeklerin suçluluk oranlarının yüksek düzeyde gerçekleşmesi, erkek çocuklarının bu sosyalleşme biçiminde aranmalıdır.

Bu yaklaşımlardan ayrı olarak Hagan, belirli bir sınıf iktidarından da söz etmektedir. O marksist yaklaşımlardan aldığı bu sınıf kavramını, bireyin iş alanındaki konumunu tanımlamak için kullanmaktadır. Hagan, insanları ilişkisel kontrol pozisyonları açısından birkaç grupta toplamaktadır. Birinci grupta, servetin sahibi veya onun adına yöneten, üretim aşamasının tüm aşamasında olan yönetici veya denetleyiciler yer almaktadır. Diğer tarafta da, iş gücünü satan ve denetlenen işçiler vardır. Ona göre bu sınıfsal konum, aile yaşamında da izdüşümünü bulmaktadır. Ailenin diğer üyeleri ile karşılaştırıldığında ev dışında görece güçlü bir ekonomik pozisyona veya otoriteye sahip olanlar, daha düşük bir ekonomik konuma sahip olanlara kıyasla ev ortamında daha etkili/güçlü bir pozisyonda bulunmaktadırlar (Einstadter ve Henry,1995: 304; Hagan v.d., 1987:788-815).

Hagan, yüksek düzeyde ekonomik konuma sahip olan bireylerin, içerisinde yer aldıkları mesleki ve ticari organizasyondaki statüleri itibariyle suç işleyebilme potansiyellerine de dikkat çekmektedir. Çünkü yüksek düzeyde bir konumu işgal eden bu bireyler, güç ve kaynaklara daha fazla ulaşma imkanına sahip oldukları için, suç işlemeleri daha kolay gerçekleşebilmektedir. Aynı şekilde ona göre bu bireyler, kendilerine yönelik gerçekleştirilecek soruşturmalara karşı kendilerini korumada da bazı avantajlara sahiptirler (Einstadter ve Henry,1995:304).

Lilly v.d., Hagan'ın güç- kontrolü teorisinin, Gottfredson ve Hirschi'in geliştirdikleri kuram ile bazı ortak özelliğe sahip olduğunu belirtmektedirler. Bu ortak noktalardan biri, Hagan'ın, insanın risk alması ile suç işleme arasında kurduğu ilişkidir. Yani Hagan'a göre, bir insanın risk almaya eğilimli olması, suçlulukta etkili bir unsurdur. Gottfredson ve Hirschi ise suç olgusunu, benlik denetiminin yokluğu/eksikliği ile açıklamaktadırlar. Bu kuramcılar arasında diğer bir benzerlik de, isterse risk almak veya isterse benlik denetiminin zayıf olması şeklinde olsun, kişisel yönelimlerinin ebeveynlerin doğası ile oluştuğunu belirtmiş olmalarıdır. Kısacası aile yapısı, suçluluğun ortaya çıkması açısından bir kuluçka görevi gördüğü gibi suç eylemine karşı bireyi koruyan bir şemsiye işlevi de yerine getirmektedir. Ancak, Gottfredson ve Hirschi bireylerin suçluluk durumlarını; ebeveynlerin babalık ve annelik görevini iyi yapıp yapmadıkları (sosyalleştirme v.b) noktasında açıklamaya çalışırken, Hagan da

özellikle eşler (karı- koca) arasındaki güç ilişkileri ve bunun çocuklar üzerindeki etkisi konusuna odaklaşmaktadır (Lilly v.d.,1995:105).

Her şeyden önce Hagan'ın suç olgusunu, aile içindeki denetim biçimi, erkek ve kız çocuk arasında farklılaşan denetim düzeyi, erkek ve kız çocuklarının farklı sosyalleşme biçimi, cinsiyet arasındaki ilişki biçimleri ve güç ilişkileri üzerinden analiz etmesi önemlidir. Ancak bu kurama, birkaç açıdan eleştiri yöneltmek mümkündür: Her şeyden önemlisi, kadınların iş alanına daha fazla katıldıkları gelişmiş batı ülkelerinde, kadınların suçluluk oranı ile erkeklerin suçluluk düzeyleri arasındaki mesafenin kapanmadığı görülmektedir. Yapılmış araştırmaların çoğunluğu, tüm ülkelerde kadın suçluluk oranının en çok % 20'yi geçmediğini ortaya koymuştur. Bundan ayrı olarak bu kuram büyük ölçüde, suçun ortaya çıkış koşulları üzerinde etkili olan ekonomik, demografik, ekolojik, unsurlara odaklaşmaktan çok, cinsiyetler bazında farklılaşan suçluluğa odaklaşmaktadır. Bu nedenle bu kuram, suçun genel bir açıklamasını sunmaktan yoksundur. Çünkü kuramın odak noktasını, erkek çocukların veya erkeklerin, kız çocuklarından veya kadınlardan niçin daha fazla suç işledikleri sorunsalı oluşturmaktadır.

Hagan'ın kuramına yönelik önemli bir eleştiri de, Messerschmidt tarafından yapılmıştır. Ona göre, iş yerindeki otorite biçimi, ailedeki otorite biçimi olarak okunamaz. Curran ve Renzetti (1994) ise bu teorinin, özellikle ırk ve etnisite arasındaki farklılıklar ile çocuk- ebeveyn ilişkisinin niteliği örneğinde olduğu gibi, aile yapıları arasındaki önemli sınıfsal farklılıkları gözden kaçırmaktadır. Bu çerçevede, Jensen ve Thompson (1990) alt sınıf kategorisine kıyasla yüksek sınıfta erkek-kadın suçluluğu arasında büyük farklılıklar saptayamazken, beyaz ile siyah kesim arasında oransal farklılığı saptayabilmiştir (Einstadter ve Henry,1995:306). Singer ve Levine de (1988), Hagan'ın öngörüsünün aksine, ataerkil aile yapısına kıyasla eşitlikçi nitelik sergileyen aile yapılarında; kız ve erkek çocuklar arasında ebeveyn kontrolü, risk alma ve suçluluk açısından önemli düzeyde farklılıkları saptamıştır. Dahası bu araştırmada, eşitlikçi aile yapılarında annenin, ataerkil ailedeki anneden daha fazla denetim uyguladığı bulgusu elde edilmiştir (Einstadter ve Henry,1995:306). Kuramın geliştirildiği ilk dönemlerde kuramı test etmeye yönelik gerçekleştirilen bazı ampirik araştırmaların, genel olarak bu kuramın varsayımlarını desteklediği belirtilmiş olmasına rağmen, daha sonraki dönemlerde yapılan araştırmaların ortaya koyduğu çelişkili bulgular, kuramın kesinkesliğini tartışmalı kılmaktadır (Barak, 1998:202).

2. 9. Thornberry : Etkileşimsel Kuram

Thornberry (1987) sosyal yapı, sosyal bağlantı ve sosyal öğrenme kuramlarına ilişkin değişkenleri bir araya getirerek, suçluluğun etkileşimsel bir teorisini geliştirmiştir. Bu modele göre; sosyal sınıf, ırk, toplum yapısı ve yerleşim yerinin özellikleri, bireyin hem sosyal bağlılık durumunu hem de sosyal öğrenme faktörlerini etkilemektedir. Etkileşimsel kurama göre; suç olgusunun meydana gelmesinde temel faktör, bireylerin topluma olan bağlılıklarının zayıflamasıdır. Toplumsal kurum ve değerlere düşük düzeyde bağlılık özellikle delikanlı gençler açısından, daha çok risk oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, toplumsal değerlere bağlılıkları zayıf olanlar içersinde suç işlemeye en çok eğilim gösterenler, genelde delikanlı gençlerdir (Akers, 1999: 215-216).

Thornberry'e göre, bireylerin suç işlemeye başlamaları, onların geleneksel unsurlara olan bağlılıklarının zayıflamasıyla başlamaktadır. Ancak bu koşul, tek başına suçluluğu açıklayamaz. Geleneksel unsurlara (ebeveynler, okul ve yerleşik değerler) olan bağlılığın zayıflaması ile birlikte bireylerin suç davranışını öğrenecek bir sosyal çevreye de gereksinim vardır. Bu husus, bireyin içinde bulunduğu "sosyal pozisyon"un suçluluktaki etkisini, belirgin bir biçimde ortaya koymaktadır (Adler, v.d., 1995:171).

Thornberry de, Weis ve Elliott gibi suçun başlangıcını, ergenlik (adolesans) döneminde bozulan veya zayıflayan sosyal bağ faktörü ile açıklamaktadır ve bu nedenle suçun başlangıcının, ergenlik dönemine kadar izlenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Sosyal etkileşimsel kurama göre; ergenlik döneminde, bireylerin toplumsal bağlılıklarının zayıflaması aynı şekilde onların ebeveynlerine, okula ve değerlere olan bağlılıklarının da zayıflamasına yol açacaktır (Siegel, 1989:209). Bireyin geleneksel değer ve kurumlara olan bağlılığının azalması ise, onu suçlu akran grubuna veya suç eylemine eğilimli kılmaktadır. Bireyin suçlu akran grubuna olan bağlılığının güçlenmesine paralel olarak da, bireyin ebeveynlerine ve toplumsal değerlere olan bağlılığı da gittikçe bir çözülme içine girecektir. Bireylerin suçlu gruplarla ve dolayısıyla suç değerleri ile olan etkileşimlerinin artması, bireylerin yasal dünyadan kopmalarını doğurmaktadır.

Thornberry, suçluluğun analizinde, sosyal sınıf ve diğer yapısal değişkenleri de analiz etmektedir. O, sınıf altı (underclass) statülerle karakterize edilen ve sosyal disorganize alanlarda büyüyen gençlerin, toplumla olan sosyal bağlarının zayıf olduğu ve bunun da bireylerin suç işlemeleri açısından, önemli bir risk oluşturduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca ona göre, sapkın değerleri içeren her hangi bir sosyal ortamın varlığı, suçun gelişiminde önemli bir risk oluşturmaktadır. Çünkü, suçluluk değerlerini içeren bu ortamlar, akran grupları tarafından suçun öğrenilmesini ve pekiştirilmesine neden olmaktadır (Siegel, 1989:209).

Thornberry'in suç çözümlerinde önemli kuramsal bir katkısı, psikolojide kullanılan kognitif yaklaşımına ilişkin unsurları, suçu açıklamada kullanmış olmasıdır. Kognitif yaklaşım, bireydeki beceri ve rasyonelliğin gelişimini ve insanın olgunlaşma sürecini farklı aşamalarda ele almaktadır. Thornberry de suçluluğu, gelişimsel bir süreç içerisinde ele almaktadır. İnsanlar farklı gelişim süreçlerinde farklı öğrenme ve beceri biçimleri kazandıkları gibi suç işlemeyi de aynı şekilde bir gelişim sürecinde kazanmaktadırlar. Görüldüğü gibi, bu kuram suçun dinamik bir tanımını yapmaktadır (Siegel, 1989:209). Ayrıca bu kuram, aile kurumunu ilk ergenlik döneminde bireyler için tek belirleyici ve önemli bir unsur olarak görmektedir. Ailenin önemi, bireylerin geleneksel topluma olan uyumunu/bağlılığını gerçekleştirmesinde ve suç işlemeye karşı bireyi korumasında ortaya çıkmaktadır. Ancak ergenlik döneminin ortalarına doğru ailenin etkisi, yerini "arkadaş, okul ve genç kültürüne" bırakmaktadır. Sonuç olarak, erişkinlik döneminde olan bir bireyin davranışsal tercihi, özellikle bireyin geleneksel toplumdaki yeri/konumu ve aile faktörleri tarafından biçimlenmektedir (Siegel, 1989:209).

Thornberry, çoğu kuramların; suç davranışındaki karşılıklı etkileri ihmal etmeleri, suçun başlaması, devam etmesi ve son bulması gibi suçluluk süreçlerini içermemeleri ve bireylerin sosyal konumunu dikkate almamaları nedeniyle eleştirmektedir (Thornberry, 2002:336).

Bu kurama ilişkin genel bir değerlendirme yapmak gerekirse şu hususları belirtmek mümkündür: Her şeyden önce bu kuramın, sosyal davranışın sosyal sürecine ilişkin olan vurgusu önemlidir. İkincisi, bireyin toplumsal unsurlara bağlılığının düşük düzeyde seyretmesini, bireyin suçlu akran grubu ile olan ilişkisinin artmasına neden olduğunu ve bunun da bireyin suç işlemesinde etkili olduğunu belirtmesi kuramın, sosyal kontrol kuramı ile olan benzerliği göstermektedir. Burada, düşük düzeydeki bağlılığın yanı sıra suçlu akran grubu ile olan ilişki biçimi/düzeyi de merkezi düzlemde ele alınmıştır. Etkileşimsel modele ilişkin üçüncü bir nokta da, bu kuramın suç gerçekliğini gelişimsel süreçlerle ve bazı değişkenlerin karşılıklı etkileşimi çerçevesinde ele almış olmasıdır. Çünkü insan davranışı, bir etkileşim süreci içerisinde meydana gelmektedir. Bu durum da, suç olgusunun interaktif modellerle ele alınmasını gerekliliğini ortaya koymaktadır. Oysaki, önceki kuramlar suçluluğu daha çok statik bir olgu olarak ele aldıkları için, suçluluğun dinamik boyutunu ihmal etmişlerdir. Bu nedenle, önceki kuramların, bireylerin sosyal yapıdaki konumuna ilişkin süreç ile bağlantıyı kurmada başarısız oldukları söylenebilir. Bu kurama ilişkin belirtilecek dördüncü önemli bir husus ise bu kuramın, bireyin yaşam istikametinin sürekli suç işler tarzda gelişmediği diğer bir

deyişle, suç nedenlerinin değişebileceğini öngörmesidir. Bu çerçevede Thornberry; bireyin bağlılık duyacağı yeni akran, okul ve iş arkadaşları veya gruplarının ortaya çıkması durumunda ergenlerin ebeveynlerine olan bağlılıklarının önemi azalacağını veya daha az önemli hale geleceğini ileri sürmektedir. Beşinci husus olarak da bu model aynı zamanda, gelişimsel bileşenler açısından da önemli bir katkı yapmaktadır. Çoğu suç teorileri ergenlerin suç davranışları üzerinde yoğunlaşırken, Thornberry'in suçluluk modeli, yaşın ilerlemesi ile birlikte çoğu ergenlerin suç eğilimini terk edebileceklerini öngörmektedir. Bu da, yaşam istikameti üzerindeki suçluluk kalıplarının değişkenlik arz ettiği anlamına geldiği söylenebilir. Son olarak ta etkileşimsel suçluluk modelinin; bireylerin toplumsal bağlılık veya sosyal kontrol düzeyleri üzerinde etkili olan ve onları suçlu akran gruplarına, değerlerine ve davranışlarına yönelten; sosyal sınıf, cinsiyet, yerleşim yerinin niteliği (disorganize olup olmaması) gibi yapısal değişkenlerden de söz etmesi de önemlidir (Bkz. Thornberry, 2002: 334-357). Ancak bu kuramın, sınırlı sayıda suç değişkenlerini içermesi, suçun işlenmesinde suç mağdurunun ve durumsal suç faktörlerinin etkisinden söz etmemesi ve çok sayıdaki suç türlerini benzer süreçlerle açıklaması, kuramın genel bir açıklama çerçevesini sunmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

2.10. Hawkins ve Weis: Sosyal Gelişimsel Teori

Son dönemlerde geliştirilen gelişimsel eksenli suç kuramları, suçlu davranışın nedenleri hakkında önemli yaklaşımlar içermektedir. Gelişimsel kuramlarının en belirgin özelliği, suç olgusunu statik bir çerçevede tanımlamalarının aksine, dinamik süreçlerle açıklamış olmalarıdır. Bu kuramlar, zamansal değişmeler ekseninde bireyin suç işler duruma gelmesinde -özellikle de uyuşturucu kullanmada- hangi süreçlerin etkili olduğunu saptamaya çalışmaktadır (Mazerolle, 2000: 190).

Sosyal gelişimsel modeli (social developmental model), 1985 yılında Hawkins ve Weis'in yaptıkları araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Bu kuram, insan davranışının hem toplum yanlısı (prosocial) yanını, hem de anti-sosyal sonuçlarını açıklayabilen genel bir suç modeli niteliğini taşımaktadır. Bu model özellikle; sosyal kontrol ve sosyal öğrenme kuramının bir bileşimi görünümünü sunmaktadır. Ayrıca bu kuram; spesifik deneyimlerin, etkileşimlerin ve pekiştirenlerin toplum yanlısı ve anti sosyal davranışın oluşumu üzerinde nasıl etkili olduğunu belirlemeye çalışmasının yanı sıra, toplumsal bağlılığın bireyin toplum yanlısı ve anti-sosyal davranış geliştirmedeki etkisine de değinmektedir (Mazerolle, 2000: 190). Bilindiği üzere sosyal kontrol kuramı, suç olgusunu bireylerin geleneksel sosyal kurum (aile, okul, din v.b) ve değerlere olan

bağılıklarının zayıflaması ile açıklamaktadır. Sosyal öğrenme kuramı ise suçluluğu, bireylerin suçlu akran gruplarıyla olan etkileşim bağlamında öğrenilen bir davranış olarak görmektedir. Bir anlamda, sosyal gelişimsel model, bu iki perspektifi birleştirmektedir.

Çünkü sosyal gelişimsel teorisyenleri, sosyal öğrenme ve sosyal kontrol kuramının her birinin ayrı olarak ele alınması durumunda suçu yeterince açıklayamadıklarını ileri sürerek, daha geniş bir suç tanımının bu iki kuramın birleştirilmesi yoluyla ancak mümkün olduğunu iddia etmektedirler. Örneğin; onlara göre, suçlu akran gruplarıyla ilişki içinde olmanın bireyleri suçluluğa ittiği noktasında sosyal öğrenme kuramının başarılı bir açıklama getirmesine karşın, bireyin suç işlemede etkili olan temel sosyalleştirici kurumların yanı sıra, çocuk ile ebeveyn arasındaki güçlü duygusal bağılılığı açıklamada aynı başarıyı gösterememektedir. Aynı şekilde, sosyal kontrol kuramı da, suçlu akran grubunun bireylerin suç işlemedeki etkisini ihmal etmektedir (Ellis ve Walsh, 2000: 471). Weis, Hawkins ve Sederstrom yaptıkları bir araştırmada, sosyal yapı modelleri ile sosyal kontrol yaklaşımlarını birleştirmektedirler. Bu kuramcılar içerisinde özellikle Weis bireyin; cinsiyet, ırk ve ekonomik statüsü gibi sosyal konumunu belirleyen faktörlerin, bireyin davranışsal tercihleri üzerinde son derece etkili olduğunu belirtmektedir. Ona göre sosyalleşme, bireyin suç işleyip işlememesinde veya diğer bir ifade ile toplumsalla uzlaşan davranış sergileyip sergilememesinde etkili olmaktadır. Kısacası bu model, hem kontrol ve hem de sosyal yapı teorilerine ilişkin bazı yaklaşımlar veya kavramsal tanımlardan hareketle, bir suçluluk analizini yapmaktadır. Ayrıca bu kuramcılara göre; düşük gelire ve disorganize bir toplum karakteristiğini sergileyen bir toplumsal yapıya sahip olmak, sosyalleştirici kurumların etkisini zayıflatmaktadır. Büyük gerginlik veya sıkıntının yaşandığı, eğitimsel kolaylaştırıcıların yetersiz kaldığı ve maddi imkansızlıkların olduğu ailelerde, bireylerin hukuka olan saygısı da zayıflamaktadır. Aynı şekilde bu yerleşim yerlerinde suç oranlarının yüksek olması, hukuku ihlal etme açısından da büyük riskler içermektedir (Siegel, 1989:208).

Toplumsal çözülmenin gerçekleştiği ve bununla da ilintili olarak denetim unsurlarının zayıfladığı yapılarda, sosyal kurumlar kriminal grup ve çetelerle mücadele etmede yetersiz kalmaktadır. Sosyal gelişimsel kuramcılara göre, suçu meslek edinmeye karşı aile hala önemli bir kurum görevini görmektedir. Olumlu aile ilişkilerinin varlığı ve eğitimsel kurumlara olan bağılılık düzeyi, bireylerin geleneksel değer ve kurumlara olan bağılıklarını artırmada etkili unsurlardır. Bireyin, okul ve aile aktivitelerine katılmadığı ve aynı şekilde bu kurumlar etrafında bir ödüllendirmenin gerçekleşmediği durumlarda, bireyin sapkın akran gruplarıyla ilişki kurmaya yönelmesi ve yeni ödül arayışlarını bu çerçevede karşılamaya çalışması büyük bir ihtimal olarak gözükmektedir (Siegel,

1989:208).

Sosyal gelişimsel kurama genel olarak bakıldığında, bireylerin sapkın veya toplum yanlısı (prosocial) davranışları tek bir kaynaktan gerçekleştirmedikleri görülmektedir. Bir anlamda birey, söz konusu davranışları çok sayıda sosyalleştirici kaynaklardan öğrenmektedir. Bu modele göre bireyin sosyalleşmesinde; sosyal etkileşim için algılanan fırsatlar, sosyal etkileşim düzeyleri, davranışsal katılma ve etkileşim için gerekli olan beceri ve toplum yanlısı veya anti- sosyal davranış için algılanan ödül gibi unsurları etkilidir. Bu unsurlar bir bütün halinde ele alındığında, bu unsurlar bireyi sosyalleştiren etkilere ilişkin, değerleri ve bağlamı yansıtan bir sosyal bağın gelişimine yol açmaktadırlar. Temelde, sosyal etkenler/kaynaklar sapkın ise, birey de o zaman sapkın bireylere yakınlık duyar. Diğer bir deyişle bireyler, bağlandıkları kişilerin savundukları temel normlar ve sahip oldukları davranışlardan dolayı ya sapkın veya toplumla örtüşen tutumlara sahip olmaktadır (Mazerolle, 2000: 190).

Sosyal gelişimsel modele göre, anti - sosyal davranışa yol açan iki farklı doğrultu vardır. Anti-sosyal doğrultu, bireyi doğrudan suç işlemeye sevk etmesine karşın (uyuşturucu kullanma gibi), toplum yanlısı doğrultu da anti - sosyal davranışa giden yolu kapatmaktadır. Bu model, bireylerin toplum yanlısı veya anti-sosyal etkileşimler için, onların bir fırsat algısına sahip olmak zorunda olduklarını varsaymaktadır. Sosyal etkileşim ve buna dahil olmak için fırsatları algılama ve bireylerin sahip oldukları beceriler, onların bu etkinliklere katılmalarını artıran faktörler olmaktadır. Toplum yanlısı ve anti- sosyal davranışlara katılmak, bu davranışlara ilişkin bir ödül algılamasına yol açmaktadır. Bu durumda da, üç farklı sonuç ortaya çıkmaktadır. Birincisi, bireylerin anti-sosyal davranışa doğrudan katılmalarıdır. İkincisi, bireylerin anti- sosyal veya sosyal yanlısı olan ötekilere bağlanabilme durumunu gösterebilmeleridir. Üçüncüsü ise; bireyler, gelecekte toplum yanlısı veya anti sosyal davranışlar için fırsatlar algılayabilir. Son aşamada bireylerin inanç sistemleri devreye girmektedir. Güçlü bir ahlak ve hukuk değerine sahip olanlar, suç eyleminden kaçınma eğilimini gösterirler (Mazerolle, 2000: 190). Yukarıdaki açıklamalar, bu modelin farklı bağlamlarda hem toplum yanlısı hem de anti-sosyal davranışlar üzerinde -belirli bir zaman süreci içerisinde- bireyi hem riske sokan hem de koruyan faktörleri içerdiğini göstermektedir (Mazerolle, 2000; 190).

Sosyal gelişimsel modele göre, suç ve suçluluğun engellenmesi için sosyal düzene gerçek bir taahhüdün oluşması ve toplum yanlısı davranışların güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu kuram çerçevesinde, duygusal bir bağlılığın meydana gelmesini sağlayan üç faktörün olduğu belirtilmektedir. Birincisi, çocuk ve onların ebeveynlerinin sosyal aktivitelere katılmalarının sağlanabilmesi için çok sayıda fırsatın yaratılmasıdır.

İkincisi; çocukların ebeveynler ve yerel topluluklarla anlamlı ilişkileri sürdürebilmesi için gereksinim duyulan entelektüel ve fiziksel becerileri kazanabilmeleridir. Üçüncüsü ise, çocukların bu ilişkileri muhafaza edebilmeleri için ebeveynlerinden ve toplumun genelinden sıklıkla pekiştirme almalıdır. Söz konusu bu faktörlerin üçü de yeterli düzeyde değilse, çocuk yalnızlaşacak veya diğer başarısız olan çocuklarla birlikte olmaya başlayacaktır. Bu birlikteliğin sonucunda, çocuk suçlu hale gelecektir (Ellis ve Walsh, 2000: 471).

Bu kuramın, suçluluğun azaltılması veya engellenmesinde okul ve aile gibi iki temel kurumu merkezi düzlemde ele alması ve suçlu akran gruplarının bireylerin suç işlemelerindeki etkisinden söz etmesi önemlidir. Ancak bu modelin, tüm suç türlerini açıklayacak bir çerçeveden yoksun olduğu söylenebilir. Özellikle suçun; bireysel, ekonomik, sosyal, demografik v.b., çok sayıda kaynaklarının olmasına rağmen, bu modelin suç olgusunu sadece bireyin gelişimsel süreç, fırsat algılamaları, sosyal etkileşim, sosyalleşme, akran grubu ve sosyal bağlılık kavramları ile sınırlamış olması, kuramın önemli bir eleştiri noktasını oluşturmaktadır. Bundan ayrı olarak, suçun oluşumunda suç mağdurunun katkısı, sosyal ortam faktörü, alt-kültür, bireyin damgalanması gibi çok sayıda değişkenin de, suçluluğun açıklanmasında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir.

3. SONUÇ

Suç ve suçluluğu çözümlen kuramların sayısı oldukça fazladır. Geleneksel kuramlar olarak nitelendirilen bu perspektifler, suç çözümlenmelerinde irdeledikleri değişkenlerin sayısının sınırlı olması nedeniyle eleştirilmektedir. Diğer bir deyişle; söz konusu kuramların, suç olgusunu genel bir çerçevede analiz edemedikleri ve bu sebeple bazı önemli yetersizlikleri içerdikleri belirtilmektedir. Çok sayıda araştırmacı bu nedenle suç olgusunu daha fazla sayıda değişken ekseninde açıklamak için, birden fazla kuramı yeni bir suç modeli altında uzlaştırmaya/birleştirmeye çalışmıştır. Bu durum da, son yıllarda çok sayıda kriminolog ve sosyologun dikkatlerini kuramsal bütünleşme üzerine yoğunlaştırmalarına neden olmuştur.

Bütünleşik suç kuramlarının, suç olgusunu çok sayıda değişken etrafında irdeledikleri için, bu kuramların suç olgusunu daha bütüncül veya kapsayıcı bir çerçevede ele aldıkları belirtilmektedir. Aslında suç olgusunun bütüncül bir düzeyde analizi, interdisipliner ve multidisipliner bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Ancak kriminoloji literatürüne bakıldığında, suç olgusunu interdisipliner veya multidisipliner bir çerçevede çözümlen araştırmaların sayısı, oldukça sınırlı bir düzeyde kalmaktadır. Multidisipliner

ve interdisipliner bir suç tanımına ulaşabilmek için, her şeyden önce disiplinler suç modelinin/modellerinin oluşması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, örneğin günümüzde sosyolojik suç kuramları arasında bile bütüncül bir model inşa edilebilmiş değildir. Bu nedenle belirli bir disiplin içerisinde bile genel düzeyde kuramsal bir entegrasyonun gerçekleşmemiş olduğu düşünüldüğünde, disiplinler arası veya multidisipliner bir yaklaşımın oluşmasının ne denli güç olduğu anlaşılır. Burada öncelikli olarak yapılması gereken husus, her disiplinin kendi alanındaki bölük pörçük suç perspektiflerini genel bir kuram çatısı altında uzlaştırmayı başarabilmesidir. Diğer bir deyişle, disiplinler arası suç modellerinin geliştirilmesinin yolu büyük ölçüde, disiplinler suç modellerinin oluşturulmasına bağlıdır. Bu çerçevede makale, gelişmiş ülkelerde özellikle sosyolojik yönelimli suç kuramları arasında gerçekleştirilmiş olan bütünlük suç kuramlarına dikkat çekmeyi ve bu modellerin suçu açıklayabilme potansiyellerini tartışmayı hedeflemektedir.

Geleneksel suç teorilerinin birbiriyle karşılaştırılması yoluna gidilmesi veya bu teorilerin birbiriyle rekabet eder tarzda ele alınması yönündeki tutumların gereksiz olduğunu belirtmek mümkündür. Çünkü, genelde suç teorileri, suç olgusunun farklı unsurlarını, süreçlerini veya düzeylerini ele almaktadır. Araştırmacıların burada yapması gereken şey, suç kuramlarını tutarlı bir bütün içerisinde organize etmek olmalıdır. Bu nedenle bütünlük suç kuramlarının, bu gereksinimin bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Geliştirilen bu tümleşik suç kuramların tümünün suçluluğu aynı derecede başarılı bir biçimde çözümlediklerini söylemek mümkün değildir. Söz konusu bu tümleşik suç kuramlardan bazılarının, geleneksel suç kuramlarının açıklama düzeyinin de gerisinde kaldığı söylenebilir. Bu durum, bütünlük suç kuramlarının tümünün - her ne kadar birden fazla kuramsal veya kavramsal bir birleşime sahip olsalar da - suç olgusunu genel ve bütünlüklü olarak analiz etmede aynı başarıyı gösteremediklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle bazı bütünlük suç kuramları, her ne kadar suçun genel kuramı niteliğinde veya suçluluğun entegre modelleri olduğu iddiası ile ortaya çıkmış olsalar da, önemli ölçüde bazı yetersizlikleri içinde barındırdıkları göz ardı edilemez. Zaten bu kuramların test edilmesi çerçevesinde yapılmış ampirik çalışmalar, tüm modellerin aynı şekilde araştırma bulguları ile desteklenmediğini ortaya koymuştur. Diğer bir deyişle, kuramlardan bazılarının araştırma sonuçlarıyla desteklenmiş olmasına karşın, bazılarının da desteklenmediği veya kısmen desteklendiği sonucu elde edilmiştir. Bundan ayrı olarak da, bazı kuramların varsayımları hiçbir biçimde test edilememiştir. Bu nedenle, bütünlük suç kuramları kendi aralarında kapsamlılık ve açıklama düzeyleri açısından farklılaşmaktadır.

Bütünleşik suç kuramlarının geliştirilmesinde en çok tercih edilen kuramlar -1970 ile 1980 yılların en popüler iki teorisi olan- sosyal kontrol ve sosyal öğrenme teorileridir. Yani bu iki kuram, tümleşik teorilerin ana teorileri konumundadır.

Bu çalışmada ele alınan bütünleşik suç kuramlarının çok sayıda perspektifi veya kavramları içermiş olmalarına rağmen, söz konusu bu modellerin suçluluğu belirli kavramlar üzerinden analiz ettikleri görülmektedir. Kaplan suçluluk analizinde en çok benlik ve akran kavramını; Quinney kapitalizm, sınıf ve ekonomik yapıyı; Colvin ve Pauly sınıf, iş koşulları, baskı ve sosyal bağlılığı; Wilson ve Herrnstein beden tipleri, dürtüsellik, düşük zeka gibi biyolojik ve aile pratiklerini; Krohn sosyal kontrol ve ilişki düzeylerini; Stark ekolojik faktörleri; Hagan güç ilişkilerini, aile, sosyalleşme, sınıf ve ekonomik yapıyı; Thornberry ergenlik dönemlerinde yaşanan sorunları, aile, sosyalleşme biçimini ve Hawkins ile Weis akran grubu, aile ve kontrol mekanizmaları gibi unsurları en çok öne çıkardıkları gözlemlenmektedir. Bütünleşik kuramlardan içerisinde marksist içerikli suç kuramları suçluluğu büyük ölçüde; sınıf, kapitalist yapı ve güç ilişkileri çerçevesinde ele alırken, diğer bütünleşik suç kuramları da suçluluğu en çok; aile, sosyalleşme, sosyal kontrol ve akran etkileri gibi unsurlar etrafında irdelemişlerdir. 1970'li yılların başlangıcından bu yana, suç ve suçluluk üzerine geliştirilen çatışmacı veya radikal eksenli teoriler, hiç kuşkusuz kriminoloji alanına önemli katkılar yapmıştır. Bu kuramların özellikle toplumdaki gücün/iktidarın dağılımı, kapitalist yapı ve sınıf olgusunun; aile yapıları, sosyalleşme ve toplumsal bağlılık üzerindeki etkilerine dikkat çekmeleri ve bu etkenler ile suçluluk arasındaki ilişkiye odaklaşmaları önemlidir. Ancak, gerek marksist gerekse diğer bütünleşik suç kuramları, geleneksel suç kuramlarına nispeten daha genel bir içerime sahip olmalarına rağmen, yine de suçu genel ve bütünlüklü bir çerçevede ortaya koyma düzeyinden yoksun oldukları görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akers, Ronald L. (1999), *Criminological Theories: Introduction and Evaluation*, Chicago: Fitzory Dearborn Pub.
- Barak, Gregg (1998), *Integrating Criminologies*, USA: Allyn and Bacon
- Bernard, Thomas J. and Jeffrey B. Snipes (1996), *Theoretical Integration in Criminology. Crime and Justice: A Review of Research*, (edit. Michael Tonry) Chicago: University of Chicago
- Bierne, Piers ve James Messerschmidt (1991), *Criminology*, USA: Harcourt B. Jovanovich
- Braithwaite, John. 1989. *Crime, Shame and Reintegration*, New York: Cambridge University

Colvin, Mark and John Pauly (1983) "A Critique of Criminology: Toward an Integrated Structural- Marxist Theory of Delinquency Production." *American Journal of Sociology*:513-51.

Cornish, Derek B. and Ronald V. Clarke, (1986) *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*, New York: Springer-Verlag.

Croal, Hazel (1988), *Crime And Society in Britain*, London: Longman

Currie, Elliott. (1997) "Market, Crime, and Community: Toward a Mid-Range Theory of Post-Industrial Violence." *Theoretical Criminology* 2:147-72.

Einstadter, Werner ve Stuart Henay,(1995), *Criminological Theory: An Analysis of Its Underlying Assumptions*,USA: Harcourt Brace College Pub.

Ellis, Lee ve Anthony, Walsh (2000), *Criminology: Global Perspective*, USA: Allyn ve Bacon

Elliott, Delbert. 1985. "The Assumption That Theories Can Be Combined with Increased Explanatory Power", *Theoretical Methods in Criminology*, (Edit. Robert F. Meier), Beverly Hills, CA: Sage pub.

Farrington, David P. (1997), "Human Development And Criminal Careers", *The Oxford Handbook of Criminology*, NewYork: Oxford University Pres

Gottfredson, Michael R. and Travis Hirschi (1990), *A General Theory of Crime*, Stanford, CA:Stanford University Press.

Hagan, John (1985), *Modern Criminology: Crime, Criminal Behavior, And Its Control*, McGraw-Hill

Hagan, John (1989), *Structural criminology*, Cambridge: Polity press

Hagan, John , John Simpson ve A.R. Gillis (1987), "Class in the Household: A Power-Control Theory of Gender and Delinquency", *American Journal of Sociology*, Vol.92, Num.4

Hay, Carter (2001), " An Exploratory Test of Braithwaite's Reintegrative Shaming Theory", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol.38, 132-153, Sage Pub.

Jang, Sung J., ve Terence P. Thornberry (1998), "Self-Esteem, Delinquent Pers, And Delinquency: A Test Of The Self -Enhancement Thesis", *Amerijan Sociological Review*, Vol.63

Krohn, Marvin D. (1986), "The Web of Confirmity: A Network Approach to the Explanation of Delinquent Behavior", *Social Problems*, Vol. 33. No.6

Lawson, Tony ve Tim Heaton (1999), *Crime and Deviance*, London: Macmillan

Lilly, J. Robert, Francis T. Cullen ve Richard A. Ball (1995), *Criminological Theory: Context and Consequences*, USA: Sage Pub.

Livingstone, Jay (1996), *Crime ve Criminology*, USA: Prentice – Hall

Maguire, Mike (1997), " Crime Statistics, Patterns, And Trends: Changing Perceptions And Their Implications", *The Oxford Handbook of Criminology*, (Edited: Mike Magurie, Rod

Morgan, Robert Reiner), New York: Oxford Univ. Press,

Mazerolle, Paul (2000), "Understanding Illicit Drug Use: Lessons From Developmental Theory" *Of Crime and Criminality: The Use Of Theory in Everyday Life*, (editör: Sally S. Simpson), USA: Pine Forge Pres

Messerschmidt, James M. (1993). *Masculinities and Crime: Critique and Reconceptualization of Theory*, Lanham, MD: Rowman ve Littlefield.

Messner, Steven F., Marvin D.Krohn (1990), "Class, Compliance Structures, and Delinquency: Assessing Integrated Structural-Markstist Theory", *American Journal of Sociology*, Vol.96, Num.2, s.300-328

Quinney, Richard (1977), *Class, State and Crime*, New York: McKay

Sampson, Robert and John Laub. (1993) *Crime in the Making: Pathways and Turning Points through Life*, Cambridge, MA: Harvard University Press.

Sheley, Joseph F. (1995), *Criminology: A Contemporary Handbook*, USA: Wadsworth Pub.

Shoemaker, Donald J. (1990), *Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior*, New York: Oxford Univ. Press

Siegel, Larry J. (1989), *Criminology*, USA: West Publishing Company

Simpson Sally S. ve Lori Elis (1994), "I Gender Subordinate to Class? An Emprical Assesment of Colvin and Pauly's Structural Marxist Theory of Delinquency", *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol.85, Issue.2, S.453-480

Stark, Rodney (1987), "Deviant Places: A Theory of the Ecology of Crime" *Criminology*, 25

Thornberry, Terence P., (2002), "Toward An Interactioanl Theory Of Delinquency", *Criminological Theories: Bridging The Past To The Future*, (Editor: Suzette Cote), Sage Pub

Vito, Gennaro F. Ve Ronald M. Holmes (1994), *Criminology: Theory, Research and Policy*, USA: Wadsworth Pub.

Wilson, James Q, ve Richard J. Herrnstein (1985), *Crime And Human Nature*, Newyork: A Touchstone Book.

F.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi 2006 16 (1)